

čtenář

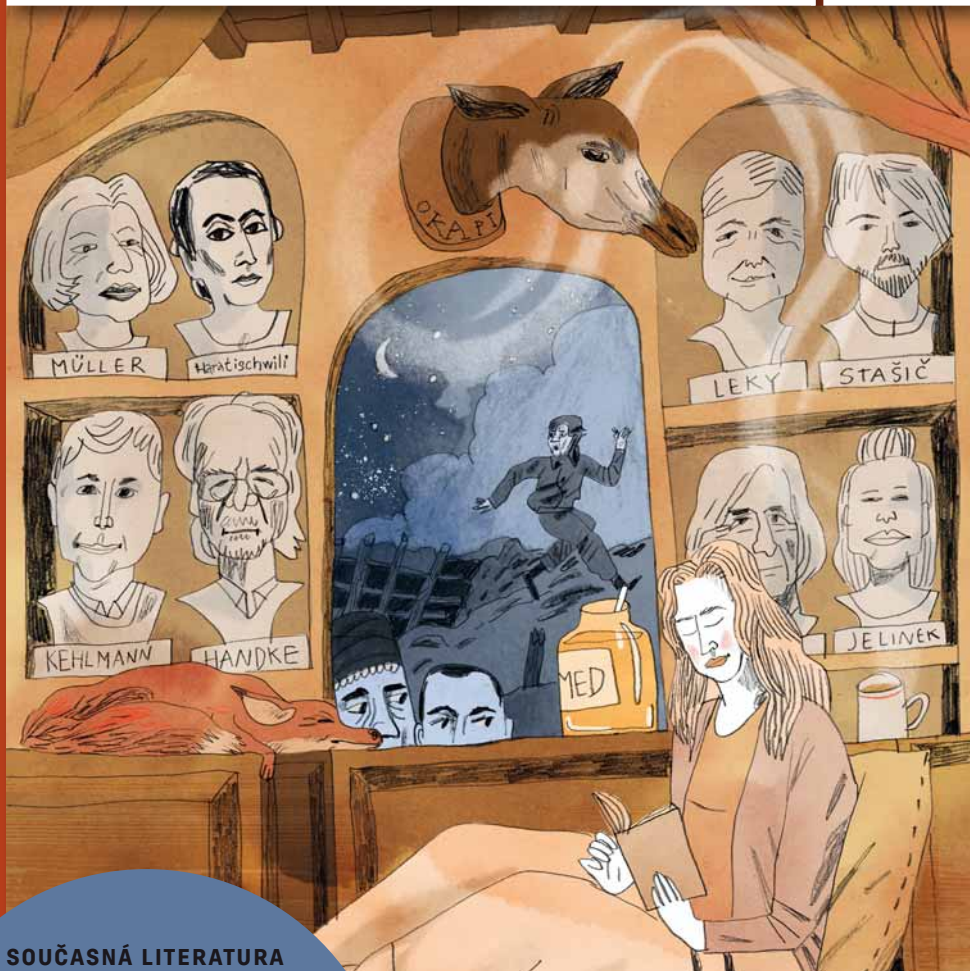
MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

1

2022

ročník 74

Cena 40 Kč

Ilustrace: Kristýna Píňhalová

SOUČASNÁ LITERATURA Z NĚMECKA

- Nejnovější české překlady německé beletrie
- Herta Müllerová

ŠKOLNÍ KNIHOVNY

- Školní knihovny v ČR a pomoc Pedagogické knihovny J. A. Komenského
- Centrum pro školní knihovny
- Školní knihovny při ZŠ v Praze na Hanspaulce a v Černošicích

Události

- Makerspace do knihovny patří
- Knihovníci bodují v soutěži SenSen
- Tabook 2021 v MěK Tábor

Knihovny v malých obcích

Provodov a Velké Karlovice

Knihovny v novém

MěK Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou

Příloha „Děckaři děckařům“

- Nové dětské knihy
- Vytvořte si holubičku nad postýlku miminka a další pomůcky
- Bodový scénář pro práci s dětmi

Školní knihovna Černošice s. 7–8
 ↑ **Odpočinková zóna ve školní knihovně ZŠ v Černošicích**

Foto: Petra Mierzwová

Knihovníci bodují v soutěži SenSen (Senzační senioři) s. 12–13
 ↑ **Jindřiška Faiglová z Místní knihovny Svatoborice-Mistřín, která byla oceněna v kategorii Seniorska roku, přebírá ocenění z rukou starosty**

Foto: Rostislav Marada

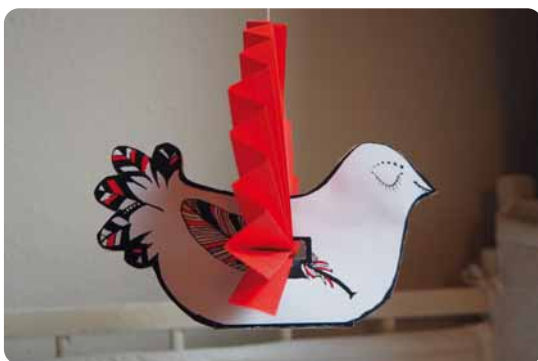
Tabook 2021 v Městské knihovně Tábor s. 37
 ↑ **Momentka ze semináře Domov a rodina v knížkách pro děti, který vedla lektorka Nina Rutová a uskutečnil se na loňském festivalu Tabook 2021**

Foto: Kateřina Zelová

Obecní knihovna Provodov funguje už sto let s. 14–15
 ↑ **Zimní večer v místní knihovně v Provodově a ženy předoucí na kolovrátcích**

Foto: Jarmila Buchwaldková

Příloha Děckaři děckařům s. P3
 ↑ **S pomocí nové přílohy časopisu můžete vyrobit takovouhle holubičku nad dětskou postýlku**

Foto: Barbora Čížinská

Místní knihovna ve Velkých Karlovicích s. 16–17
 ↑ **Beseda se sestrou Angelikou**

Foto: archiv Místní knihovny Velké Karlovice

- Téma – Školní knihovny**
- 3** **Tisíce knihoven ve stínu** | Edita Vaníčková Makosová
4 **Splněný sen (kapitoly existence školní knihovny)**
 | Ludmila Čumplová
7 **Školní knihovna Černošice** | Petra Mierzwová
9 **Kde najdou školní knihovny pomoc a podporu**
 | Edita Vaníčková Makosová
Události
- 11** **Makerspace do knihovny patří** | Kateřina Janošková
12 **Knihovníci bodují v soutěži SenSen (Senzační senioři)** | Daniela Wimmerová
37 **Tabook 2021 v Městské knihovně Tábor** | Olga Černá
Knihovny v malých obcích
- 14** **Obecní knihovna Provodov funguje už sto let**
 | Jarmila Buchwaldková
16 **Místní knihovna ve Velkých Karlovicích**
 | Renata Holčáková
Napsali jste nám
- 18** **Zpětná vazba** | Jarmila Vidová
20 **Příloha – Děckaři děckařům** | Zlata Houšková
P1 **Top 5 – výběr knížek pro děti 0–3 roky (projekt Bookstart)**
- P2** **Pomůcky pro práci s dětmi**
P3 **Holubička nad postýlku miminka**
P4 **Jsmo kamarádi: scénář programu pro kluby dětí s rodiči (0–3 roky)**
Recenze
- 22** **Božena Němcová inspirující** | Milan Valden
23 **Filosofská historie komentovaná a ilustrovaná**
 | Milan Valden
Audioknižní průvodce 2
- 25** **Fantastický poslech** | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
Knihovny v novém
- 28** **Městská knihovna Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou v novém** | Naděžda Kaločová
Současná literatura
- 30** **Nejnovější překlady německé beletrie**
 | Jitka Nešporová
34 **Herta Müllerová** | Jitka Nešporová
Z knihovny knihovnické literatury
- 35** **Zajímavé knižní novinky** | Vladana Pillerová
38 **Psalo se jinde** | Renáta Salátová
39 **Ze světa** | Roman Giebisch
40 **Literární výročí Únor** | Milan Valden

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – School libraries**
- 3** **Thousands of libraries in the shade** | Edita Vaníčková Makosová
4 **A dream come true (chapters in the life of a school library)**
 | Ludmila Čumplová
7 **Černošice school library** | Petra Mierzwová
9 **Where school libraries find help and support**
 | Edita Vaníčková Makosová
Events
- 11** **A makerspace belongs in a library** | Kateřina Janošková
12 **Librarians score in the SenSen (Sensational Seniors) competition**
 | Daniela Wimmerová
37 **Tabook 2021 at Tábor Municipal Library** | Olga Černá
Libraries in small municipalities
- 14** **Provodov Municipal Library now in operation for a century**
 | Jarmila Buchwaldková
16 **The local library at Velké Karlovice** | Renata Holčáková
18 **You wrote to us** Feedback | Jarmila Vidová
20 **Supplement: Child specialists to child specialists**
P1 **Top Five – selection of books for children aged 0–3 (Bookstart Project)**
P2 **Aids for working with children**
P3 **A dove above the baby's crib**
P4 **We're all friends (programme script for children's: aged 0–3) and parents' clubs**
Reviews
- 22** **Božena Němcová – an inspiration** | Milan Valden
23 **An annotated and illustrated Philosophical history** | Milan Valden
Audiobook guide 2
- 25** **Fantastic listening** | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
Libraries afresh
- 28** **Karel Poláček Municipal Library in Rychnov nad Kněžnou afresh**
 | Naděžda Kaločová
Contemporary literature
- 30** **Latest translations of German fiction** | Jitka Nešporová
34 **Herta Müllerová** | Jitka Nešporová
From the library of librarians' literature
- 35** **Latest literature for librarians** | Vladana Pillerová
38 **Written elsewhere** | Renáta Salátová
39 **From the World** | Roman Giebisch
40 **Literary anniversaries** February | Milan Valden

INHALT

- Thema – Schulbibliotheken**
- 3** **Tausende Bibliotheken im Schatten** | Edita Vaníčková Makosová
4 **Ein erfüllter Traum (die Kapitel der Existenz einer Schulbibliothek)**
 | Ludmila Čumplová
7 **Die Schulbibliothek in Černošice** | Petra Mierzwová
9 **Wo können Schulbibliotheken Hilfe und Unterstützung finden**
 | Edita Vaníčková Makosová
Ereignisse
- 11** **Makerspace gehört in die Bibliothek hin** | Kateřina Janošková
12 **Bibliothekare im Wettbewerb SenSen gut abschneiden (tolle Senioren)**
 | Daniela Wimmerová
37 **Tabook 2021 in der Stadtbibliothek in Tábor** | Olga Černá
Bibliotheken in kleinen Dörfern
- 14** **Gemeindebibliothek in Provodov funktioniert schon seit ein hundert Jahre**
 | Jarmila Buchwaldková
16 **Lokalbibliothek in Velké Karlovice** | Renata Holčáková
18 **Ihr habt uns geschrieben** Feedback | Jarmila Vidová
20 **Beilage „Inspirierende Kinderbibliothekare“**
P1 **Top 5 – Buchauswahl für Kinder 0–3 Jahre alt (Bookstart Projekt)**
P2 **Hilfsmittel für die Arbeit mit Kinder**
P3 **Täubchen über der Wiege**
P4 **Wir sind Freunde (Programmdrehbuch für Klubs der Eltern mit Kindern: 0–3)**
Rezension
- 22** **Božena Němcová inspiriert uns** | Milan Valden
23 **Filosofská historie kommentierte und illustrierte** | Milan Valden
Führer für Audiobücher 2
- 25** **Fantastisches Anhören** | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
Bibliotheken in neuen Mantel
- 28** **Karel Poláček Stadtbibliothek in Rychnov nad Kněžnou funktelnagelneu**
 | Naděžda Kaločová
Gegenwartsliteratur
- 30** **Neueste Übersetzungen der deutschen Belletristik** | Jitka Nešporová
34 **Herta Müllerová** | Jitka Nešporová
Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur
- 35** **Neuerscheinungen aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur**
 | Vladana Pillerová
38 **Es wurde woanders geschrieben** | Renáta Salátová
39 **Aus der Welt** | Roman Giebisch
40 **Literarische Jahrestage** Februar | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, při prvním pohledu na lednovou obálku se mi vybavil vtip, ve kterém paní učitelka žáčkovi opraví měkké i na y ve větě: *Tatínek doma natírá okapi*. Chlapec pak přijde domů v okamžiku, kdy otec vytváří štětcem a barvou pruhy na těle nebohého zvířete...

Jaké budou letos v časopise novinky, vám pan šéfredaktor v prosincovém úvodníku prozradil. Jednou z nich je rubrika o současných cizojazyčných literaturách, konkrétní zaměření čísel bude spojeno právě s ilustracemi na obálkách (s autorkou ilustrací Kristýnou Plíhalovou jste se seznámili, pokud jste ji ještě neznali, už v prosincovém čísle, kde svými kresbami doprovodila vánoční povídky). V lednu zahajujeme literaturou německou. Jitka Nešporová připravila vedle přehledu i podrobnější nahlédnutí do díla držitelky Nobelovy ceny za literaturu z roku 2009 Herty Müllerové. V únoru se můžete těšit na literaturu francouzskou. Další z již prozrazených novinek je vyjímatelná středová příloha, která může sloužit pracovníkům dětských oddělení jako postupně shromažďovaný metodický materiál a praktická pomůcka. Tentokrát se věnuje nejmenším dětem ve věku od narození do tří let a samozřejmě také jejich rodičům. Bez motivace a spolupráce rodičů se u této cílové skupiny obejít nelze.

Také rubrika *Téma* má souvislost s dětmi, má totiž na mušce školní knihovny. Už název jednoho z příspěvků, *Knihovny ve stínu*, naznačuje, že to knihovny na školách nemají v Čechách vůbec jednoduché. Proč a co se s tím dá dělat, vám předloží předsedkyně Klubu školních knihoven SKIP, metodička Centra pro školní knihovny a v neposlední řadě protagonistka Divadla Čučka Edita Vaníčková Makosová. A že toho jde dělat dost, potvrdí dvě školní knihovnice: z Černošic a pražské Hanspaulky (mimochodem – na ZŠ Hanspaulka si svůj sen o „vlastní“ školní knihovně splnila paní Ludmila Čumplová, která se o ně léta starala „shora“).

A to není všechno, jen prolistujte a uvidíte!

Budeme moc rádi, když od vás dostaneme zpětnou vazbu, ať už mailem, na FB, nebo osobně či telefonem, jestli vám naše novinky nějak pomůžou při vaší práci, to jsme totiž měli při jejich zařazení na mysli.

A nakonec otázka – víte, proč je na titulní stránce ta okapi? Jestli ne, dočtete se to.

Pracovně i soukromě nekomplikovaný rok plný zdraví, čtenářů i *Čtenářů* za redakci přeje

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

1 | 2022 | ročník 74

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávkový na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998, j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 12. 1. 2021.

Číslo vyšlo 17. 1. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Školní knihovny

Tisíce knihoven ve stínu

Titulkem nepřeháním a myslím jim samozřejmě školní knihovny. V České republice v současné době funguje více než tři a půl tisíce knihoven základních a středních škol, které obsluhuje zhruba pět tisíc školních knihovníků. Je tato informace překvapující? Neměla by být. Vždyť první instrukce, která doporučuje zakládání a správu školních knihoven, pochází už z roku 1849. Jde o dokument Ministerstva kultury a výuky ve Vídni s názvem *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich* (Návrh organizace gymnázií a středních škol v Rakousku).

A přesto je veřejný obrázek školních knihoven stále tak trochu zamlžený. Což je více než škoda, protože dobře fungující školní knihovna často tvoří srdce školy. Její role je velmi specifická. Samozřejmě poskytuje výpůjční a informační službu dětem, studentům a pedagogům školy, ale často vytváří bezpečný prostor, místo setkávání a podpory. Je zajímavé, že situace v České republice, kdy existence školních knihoven není zanesena ani v žádném legislativním dokumentu, rozhodně nekopíruje situaci ve světě.

Nemusíme se dívat nikam daleko, v Polsku je knihovna školní a pedagogická specifikována v knihovním zákoně, který přímo nařizuje v každé veřejné škole zřídit knihovnu. Stejně tak na Slovensku či v Maďarsku, kde školní knihovny mají své jasně specifikované místo v systému knihoven. Velkým vzorem nám může být Francie, kde na každé základní a střední škole funguje knihovna nazvaná Dokumentační a informační centrum. Tu spravuje informační specialista (professeur documentaliste), který je samozřejmě členem pedagogického sboru. V některých zemích definuje funkce školních knihoven zákon o knihovnách, v jiných jej řeší školský zákon. Je kde se inspirovat. Již na konci šedesátých let byla ustanovena Mezinárodní asociace školního knihovnictví (International Association of School Librarianship), která má 1600 členů z celého světa.

Ovšem to, že se v české knihovnické komunitě o školních knihovnách příliš neví a nediskutuje, neznamena, že se v této oblasti nic neděje. V rámci Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR pracuje odborný orgán Klub školních knihoven, kde se aktivní školní knihovníci sdružují. I u nás existují školní knihovny, které se neoddiskutovatelně podílejí na studijním úspěchu svých žáků, čtenářů. Existují zde školní knihovny, které žijí podporou čtenářství a připravují lekce a projekty v rámci mediálního a informačního vzdělávání. Děje se tak zásluhou toho, že ředitelé mnoha škol oceňují hodnotu své školní knihovny. A i když mnohdy musí zapojit velkou dávku kreativity, snaží se nalézt zdroje, které dobře fungující knihovna pro svou činnost potřebuje. Ovšem bez školních knihovníků a knihovnic by žádný sebelepší plán nefungoval. Bez těch, kteří z prostor knihovny dokáží vytvořit příjemné a bezpečné místo pro děti i dospívající a kteří neúnavně zažehávají jiskru čtenářského nadšení stále znovu a znovu. V tomto čísle bychom vám rádi představili některé z těchto dobrých duší, které ze svých knihoven vystavěly místo, bez kterého by škola nebyla tím, čím je.

EDITA VANÍČKOVÁ MAKOSOVÁ | Vanickova@npmk.cz
předsedkyně Klubu školních knihoven SKIP, metodička Centra pro školní knihovny,
vedoucí Pedagogické knihovny J. A. Komenského

Logo Klubu školních knihoven

Autorka: výtvarnice
Magdalena Rutová

Splněný sen (kapitoly existence školní knihovny)

Na počátku bývá slovo, na počátku naší školní knihovny na Hanspaulce byla osvícená ředitelka školy, která v roce 2001 rozhodla, že ve škole bude knihovna a povede ji profesionální knihovnice. Velká místnost, nově vybavená nábytkem, byla připravená a prázdné regály čekaly na knihy. I ty škola zajistila. Vyhlásila mezi žáky a jejich rodiči sbírku a knihami z domácích knihoven se začaly plnit pytle v suterénu školy. Přes dvacet pytlů knih čekalo, aby se staly základem nové školní knihovny.

KNIHOVNA NA ZAČÁTKU

Nastoupila knihovnice s vysokoškolským vzděláním a hned v počátku – v souladu s komunitním zaměřením školy – požádala o evidenci knihovny na Ministerstvu kultury jako knihovny poskytující veřejné informační služby. Mohla tedy žádat o granty, především na doplňování knihovního fondu. Klub rodičů zaplatil několik titulů časopisů. Regály se začaly zaplňovat knihami vybíranými z darů a přicházeli čtenáři. Provoz knihovny se automatizoval, knihovna pracovala se systémem Clavius.

V té době byla nejbližší pobočka MěK Praha z Hanspaulky těžko dostupná a obzvláště pro děti byla cesta nebezpečná. I proto měla školní knihovna brzy dost čtenářů dětských i dospělých. Kromě rodičů si chodili půjčovat knihy i místní senioři.

Knihovna ve spolupráci se školou připravovala besedy se zajímavými osobnostmi. Velký zájem místních byl o besedu s výtvarníkem Karlem Frantou, knihkupcem a literátem Vratislavem Ebrem, každý rok se pořádalo několik besed se známými nebo místními osobnostmi. Ve školní knihovně se soutěžilo, čtenáři se účastnili i celostátních akcí, které organizoval Klub školních knihoven, jehož byla knihovnice předsedkyní.

DALŠÍ KAPITOLY EXISTENCE

Když jsem v roce 2008 nastoupila do knihovny, počáteční nadšení již opadlo a byl čas na další kapitolu. V knihovně bylo poměrně dost knih, ale víc pro dospělé než pro děti. Peníze na nákup nových knih nebyly, klub rodičů platil čtyři časopisy a peníze na knihy byly jen z grantu Česká kniha. Pokud si knihovna měla udržet zájem čtenářů, bylo nutné začít soustavně doplňovat knihy pro dětské čtenáře. Pomocnou ruku člověk obvykle najde na konci svého ramene. Oslovila jsem nakladatelství, která mají knižní kluby pro děti, a katalogy KMČ, Fragmentu, Grady a Mladé fronty si našly cestu k dětem. Z provize se ihned nakoupily knihy za klubové ceny. Každý rok před Vánoce jsme oslovili jedno nakladatelství a na předvánočním knižním trhu se za snížené ceny prodávaly dětské knihy. Z provize se opět nakoupily knihy. V prvních letech se prodaly knihy zhruba za 30 000 korun. Organizačně to bylo docela náročné, knihy do komise se musely vyúčtovat, zabalit a poslat zpět, proto jsme brzy přešli k tomu, že nakladatelství zajistilo i prodej.

Uběhlo několik let, změnili se rodiče a dětské knihy již tolik netáhly. Děti měly zájem spíš o věcné dary. Klub rodičů ale ocenil aktivity školní knihovny a od roku 2011 začal přispívat každoročně příspěvkem 20 000 korun na nákup knih. Byla to jistota, ale kvalitní doplňování knihovního fondu naučnou literaturou a beletrií pro děti od 6 do 15 let nešlo zvládnout. Museli jsme si stanovit priority. V souladu s koncepcí knihovny se nákup zaměřil stejnou měrou na naučnou literaturu a beletrii pro děti do 12 let. V té době již vznikla nová pobočka MěK Praha v budově NTK, kam nebylo daleko a cesta byla bezpečná, takže starší děti čtenářsky nestrádaly. Jejich přechod byl podpořen na konci 5. třídy exkurzí do dejvické pobočky.

Momentka z „tvoření“ v rámci Pohádkování

CENTRUM PRO ŠKOLNÍ KNIHOVNY

V době, kdy jsem působila v Národní pedagogické knihovně J. A. Komenského, mne napadlo, že na pomoc školním knihovnám lze velmi dobře využít moderní technologie. Vznikl tak nápad vytvořit virtuální **Centrum pro školní knihovny** (<http://csk.npmk.cz>), na něž knihovna získala dvouletý grant MŠMT (2006/2007). Na jeho řešení se podíleli i další odborníci znalí problematiky školních knihoven: Jana Nejezchlebová z MZK Brno, Zdeněk Jonák z VÚP, Jaroslava Brachtlová, knihovnice, která vedla moderní informační centrum na SPŠ stavební v Dušní ulici, a studenti knihovnictví FF UK, kteří se ujali rozpracování jednotlivých lekcí výchovy k práci s informacemi podle dané osnovy. Součástí informací na webu je i *Příručka pro školní knihovnu*, návod, jak ji vybudovat. Chyběla však ještě legislativní podpora. Ministerstvo školství nemělo zájem o přijetí jakkoliv závazného předpisu. **Doporučení MŠMT k činnosti a funkci školních knihoven na základních a středních školách** jsem psala již jako důchodkyně a ministerstvo ho přijalo díky podpoře SKIP. Doporučení se vztahuje na knihovny nezapsané ve školském rejstříku, kterých je většina. Protože odkaz na MŠMT je nefunkční, lze ho stáhnout z webu Národní knihovny ČR https://ipk.nkp.cz/docs/dopor_skolni_knihovny.pdf.

VÝCHOVA KE ČTENÁŘSTVÍ

V knihovně jsme se soustředili na systematickou výchovu dětí ke čtenářství. Začali jsme s předškolními dětmi. Předškolní oddělení mateřské školy chodilo každý měsíc na besedu, téma si určovala učitelka podle tematického plánu třídy. Četli jsme si, povídali, děti domýšlely děj a na závěr namalovaly, co se jim z knihy líbilo. Pro děti, které nechodily do naší mateřské školy nebo ještě do školky nechodily vůbec, bylo každý měsíc *Pohádkování* – tematicky zaměřený pořad s hraním, čtením, vyráběním. Pozvolna se do něj začínali zapojovat i rodiče a občas ho připravili sami. Krásné bylo velikonoční *Pohádkování*, které připravila maminka původem z Kanady, která žila i ve Francii. Slavnostně vyzdobenou knihovnou prošel průvod dětí s přehlídkou klobouků, následoval kvíz o velikonočních zvycích z celého světa, do kterého se mohli zapojit i rodiče. Další „rodičovské“ *Pohádkování* bylo vánoční – s dárky, cukrovím, seznámením s biblickým příběhem a soutěží. Akce se na program knihovny udržela několik let.

Pro děti i dospělé připravovala knihovna řadu setkání se spisovateli i zajímavými osobnostmi. Dospělí mohli diskutovat o výchově dětí s filozofkou Annou Hogenovou nebo Václavem Mertinem. Děti se v knihovně často setkávaly se spisovatelkou Danielou Krolupperovou, která byla pravidelnou návštěvnicí každoročních *Nocí s Andersenem*. Dcera Františka Kožíka představila právě vydanou knihu *Pohádka vánočního zvonku*, děti z druhého stupně besedovaly a diskutovaly s redakcí časopisu *ABC...* Každoroční pasování prvňáčků do rytířského stavu obstarává rytíř z Knižníkovy. Proběhlo i v loňském školním roce v „zelené učebně“ na zahradě školy. Letos jsme

se s dětmi zapojili do česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spojuje školy*. Navázali jsme kontakty s partnerskou školou z Mučína poblíž Lučence.

Moje bývalá kolegyně Ivana Hutařová měla sen, že si v důchodu otevře „hospodu“, místo, kde by se mohli lidé setkávat. Mně se také splnil sen – získala jsem školní knihovnu, kde jsem mohla využít dlouholeté praktické zkušenosti i teoretické znalosti.

Do školního vzdělávacího programu škola zařadila program výchovy k práci s informacemi. Jeho část pro první stupeň se realizuje ve školní knihovně, část pro druhý stupeň je součástí jednotlivých vyučovacích předmětů. Na prvním stupni se děti učí využívat knihovnu, na druhém stupni jde spíše o práci s informacemi s vyústěním v závěrečné písemné práci v devátém ročníku.

Důležitou součástí práce knihovny je rozvoj čtenářství u dětí v 1.–5. ročníku a podpora učitelů při rozvoji čtenářské gramotnosti. Brzy jsem vystřízlivěla z toho, že knihovna může čtenářskou gramotnost dětí rozvíjet. Ve srovnání se soustavným a každodenním působením učitelů na ni zůstává podpora jejich snahy. Důležité je získat děti pro čtení, vést je k tomu, že čtení je činnost příjemná a zábavná. U nejmladších dětí nejde o kvalitu literatury, ale o přiměřenost textu jejich čtenářským dovednostem. K tomu přispívá i stavění knihovního fondu. V naší knihovně, do které chodí i dospělí čtenáři, máme beletrii rozdělenou do dvou věkových skupin; knihy pro začínající čtenáře jsou navíc graficky rozlišeny tak, že mi pomáhají rychle najít vhodnou četbu pro čtoucí prvňáky, začínající čtenáře ze druhé třídy, kteří ještě plně neovládají techniku čtení, a třetáky, kteří již začínají číst. Čtenářem se dítě většinou stává někdy mezi třetí a čtvrtou třídou, kdy se čtení písmenek změní v představu děje příběhu. U dětí tohoto věku jsou důležité kvalitní ilustrace, které doplňují, případně rozvíjejí děj. Jako nejvhodnější pro stavění naučné literatury se osvědčilo tříditi knihy podle vyučovacích předmětů.

Osvědčil se i dobrý nápad MěK Hradec Králové – hra *Lovci perel*, která motivuje děti ke čtení. V knize označené perličkou jsou vylepeny otázky vztahující se k ději knihy. Za správné zodpovězení si čtenář „ulovenou perlu“ zavěsí na svou šňůrku s vizitkou, která visí na okně v knihovně. Děti si mohou své perličky kontrolovat, ale i porovnávat s dalšími čtenáři. Odměnění jsou na konci školního roku všichni, i ten, kdo ulovil jen jednu perlu. O soutěž mají děti stále zájem, i když po téměř dvouleté covidové přestávce musíme začínat s propagací soutěže (ale nejen této soutěže) znovu.

Při rozvoji dětského čtenářství klademe velký důraz na práci s dětmi třetích tříd. Pro ty jsme vymysleli období *Lovců perel – Náhrdelník pro paní učitelku*. Princip soutěže je podobný, ale o perličky soutěží jednak každé dítě samostatně, ale i děti z jedné třídy dohromady a také jednotlivé třídy mezi sebou. Na konci školního roku jsou všichni soutěžící odměněni, ulovené perly si ale neodnesou domů, navléknou je na náhrdelník, který předají své třídní učitelce. Tyto „vyčtené“ náhrdelníky pak paní učitelky mohou nosit a nosí, protože si na začátku školního roku barvu a typ korálků vyberou.

Součástí komunitní funkce školy je i podíl na vydávání místního časopisu *HANSPAULKA*, kulturně společenského čtvrtletníku, který vydává Sokol Hanspaulka od roku 1998 a každé číslo je vlastně součástí kroniky Hanspaulky a Baby (<http://www.sokol-hanspaulka.cz/html/casopis.php>). Redakce časopisu se schází ve školní knihovně. Do časopisu přispívají členové komunity ze Sokola, ZŠ Hanspaulka, společnosti kolem fary u sv. Matěje i jednotliví občané.

Po covidové téměř dvouleté přestávce začínáme znovu. Děti, které byly ve školním roce 2019/20 v mateřské škole, jsou dnes ve třetí třídě a přestávka je citelná. Návyky musí u dětí znovu vytvářet učitelé. I my začínáme učit znovu chodit do knihovny děti i jejich rodiče. Do knihovny opět pravidelně chodí mateřská škola, učitelé s dětmi na besedy. Děti zde opět tráví odpoledne čas, než si pro ně přijdou rodiče. Mohou si tu číst, zahrát deskové hry, před knihovnou stolní tenis nebo jen tak posedět s kamarády nebo s mobilem v ruce. Prostě čas běží dál.

LUDMILA ČUMPOVÁ | ludmilacu@gmail.com

Foto: Vanda Peroutková

Školní knihovna Černošice

Školní knihovna, to nemusí být jen několik polic plných knih v kabinetě učitelky českého jazyka, které jsou žákům k dispozici jednou týdně v době velké přestávky. Moderní školní knihovna toho může nabídnout mnohem více. Může být místem, kde se nejen půjčují knihy, ale kde žáci rádi tráví přestávky a časné odpoledne či kam učitelé přivádějí třídy na vzdělávací programy, zázemím s prostorem a vybavením pro tvorbu referátů nebo také galerií, kde lze obdivovat práce dětí. A samozřejmě – místem poslední záchrany pro ty, kdo si zapomenou přinést knihu na dílno čtení.

Základní škola Černošice má štěstí, že v roce 2015, kdy byly půdní prostory školní budovy přestavěny na nové učebny, se pamatovalo také na školní knihovnu. Do té doby fungovala podobně jako na mnohých základních školách dodnes – knihy byly umístěny v jednom kabinetu či roztroušeny ve třídách. Půjčování měla na starost vybraná paní učitelka a otevřeno bylo jen v omezeném čase. A to bylo vlastně vše.

Díky stavebním úpravám získala školní knihovna vlastní prostory a možnost rozvinout svůj potenciál. Při projektování se pamatovalo na to, aby svým uživatelům – tedy našim žákům a pedagogům – poskytla co nejvíce příjemných a praktických prvků. Výsledkem je vizuálně zajímavý prostor, rozčleněný na několik zón. Kromě nezbytných polic s knihami zde nalezneme také malou počítačovou učebnu, odpočinkový prostor se sedacími vaky a studovnu.

Praxe sice ukázala, že chybí prostor, kde by se celá třída mohla pohodlně usadit a pracovat při literárních dílnách, ale umíme si poradit. Před každou čtenářskou dílnou mě tak vždy čeká menší stěhovací akce, odsouvání stolů, přenášení židlí, sedacích vaků a koberečků.

Knihovna umístěná přímo v prostorách školy je otevřená po většinu vyučovací doby a v časných odpoledních hodinách, přináší knihy nejen nadšeným čtenářům, kteří se našťastí mezi dětmi nacházejí, ale také čtenářům váhavým a začínajícím, kteří cestu ke knihám teprve hledají. Není výjimkou, že děti, které do knihovny zavítají při čekání na výuku nebo odpolední kroužky, zaujme některá z knih a odnesou si ji domů. Svou knihu si tak najdou i děti, které by se do městské knihovny samy nevypravily, ať z důvodu vzdálenosti, nebo neochoty obětovat svůj volný čas.

VYUŽITÍ PRO POTŘEBY VÝUKY I DRUŽINY

Další výhodou školní knihovny je její snadná dostupnost pro potřeby výuky. Zvláště třídy prvního stupně si oblíbily a často využívají širokou nabídku čtenářských dílen a literárních besídek. V posledních letech se těchto setkání odehrává přibližně 80 ročně, a to i přes komplikaci s uzavíráním školy z důvodu koronaviru a nově přes odchody tříd do karantény. Základem je samozřejmě spolupráce s pedagogy. V tomto směru máme štěstí. Naše paní učitelky jsou úžasné a akce pořádané knihovnou podporují.

Své přirozené místo v knihovně našly také sady knih pro hromadné společné čtení, které jsou k dispozici třídám mladších žáků pro zpestření výuky čtení. V časných odpoledních hodinách představuje knihovna „bezpečný prostor“, kde mohou žáci, kteří již nenavštěvují školní družinu, trávit čas čekání na odpolední výuku nebo kroužky. Tato možnost je samozřejmě tím oblíbenější, čím horší je počasí. Pravidelně do knihovny dochází také školní družina. Na děti čeká krátká ukázka vybrané knihy a hlavně dostatek času k volnému prohlížení a listování. Že si mohou vybrat knihy rovnou půjčit, je samozřejmostí.

Počítačový koutek ve školní knihovně v Černošicích

Dalším z lákadel, které žáky přitahuje do knihovny, jsou nástěnky. Poskytují prostor pro práce žáků z hodin výtvarné výchovy. Malí umělci rádi vidí svá podařená díla vystavená, nebo naopak obdivují práce svých kamarádů. V poslední době měla úspěch akce *Miss knižní hrdina*. Vybrané třídy vytvořily ilustrace svých oblíbených knižních hrdinů. Nejlepší práce byly vystaveny v knihovně a žáci a učitelé celé školy mohli hlasovat a vybrat nejpovedenější obrázek. Jeho autor získal drobnou výhru. Zájem mladých umělců o kreslení i porotců o hlasování byl až překvapivý.

ZÍSKÁVÁNÍ KNIH A AKCE

Asi nejdůležitější věcí, na které závisí, jestli bude knihovna žáky využívána a navštěvována, je knihovní fond. Nikoho nepřekvapí, že děti lákají především novinky, které znají z reklam a plakátů, hity, o kterých si všichni povídají. Získat takové knihy však představuje značnou finanční zátěž. Všichni víme, že knihy nejsou nejlevnější a rozpočet na nové knihy s cenami jen stěží drží krok. Jednou z možností, jak tuto situaci řešit, byla akce *Vánoce pro školní knihovnu*. Nejprve mohli žáci v anketě napsat, která kniha jim v knihovně chybí, nebo naopak, kterou knihu četli a chtějí ji doporučit ostatním. Z navržených titulů vznikl seznam, přístupný na stránkách školy. Kdo chtěl, mohl si vybrat knihu, kterou knihovně daruje. A nemuselo nutně jít o knihy nové. Lidé mohli darovat i knihy, které už mají jejich děti přečtené, a poslat je takto dalším čtenářům.

Velkou tradicí v naší školní knihovně, kterou dokázal přerušit až koronavirus, je *Noc s Andersenem*. Každý rok, kdy to šlo, jsme tuto akci uspořádali. Děti se těšily na bohatý program, ve kterém nechyběla návštěva některého z českých autorů knih pro děti, čtení či knižně laděná stezka odvahy po ztemnělých školních budovách. Snad nám situace brzy umožní se k této tradici vrátit... Cestu do knihovny dětem pomáhají nalézt také další akce. Několikrát jsme se zapojili do projektu *Záložka do knihy spojuje školy*, ve které si žáci zúčastněných českých a slovenských škol vyměňují osobně vytvořené knižní záložky.

Ačkoli je školní knihovna určena jen žákům a pedagogům naší školy, čas od času má i jiné návštěvníky. Na konci školního roku pravidelně uvítáme výpravy dětí z místních mateřských škol. Malí předškoláci si nejen prohlédnou knihovnu a poslechnou pohádku, ale mohou se trochu seznámit s tou „velkou školou“, do které od září nastoupí.

Jak je vidět, možností využití školní knihovny a jejího zapojení do chodu školy je velké množství. Na spoustu z nich se u nás ještě nedostalo. Žáci se tak mohou těšit na další akce a soutěže. Snažíme se vytvořit moderní knihovnu, která není jen místem, kde se dají půjčit a vrátit knihy, ale kam stojí za to zavítat a příjemně strávit chvíli času v klidném prostředí (které je na základní škole tak vzácné). Pokud má škola alespoň trochu vhodné prostory, které je ochotná věnovat na vybudování školní knihovny, určitě tím získá mnoho výborných možností pro rozvoj svých žáků.

Text a foto **PETRA MIERZWOVÁ** | pmierzwova@zscernos.cz

Kde najdou školní knihovny pomoc a podporu

Školní knihovny, tedy knihovny základních, středních a vyšších odborných škol, nemají pro svůj vznik, provoz a rozvoj vůbec ideální podmínky. Problémem je vlastně tak nějak vše. První komplikací je neexistence legislativy, která by školní knihovnu definovala. Školní knihovny samozřejmě mohou požádat o zařazení do evidence Ministerstva kultury jako základní knihovna a řídit svou činnost podle knihovního zákona, a tedy i čerpat finanční a metodickou podporu státu. Realita ovšem takové řešení vylučuje u většiny základních a středních škol. Z celkového počtu více než tři a půl tisíce školních knihoven jsou evidována jako základní knihovna pouze necelá tři procenta.

Důvody tohoto stavu mohou být různé, ovšem jako největší překážku vnímám podmínku veřejné informační služby, tedy fakt, že by základní škola byla povinna obsloužit každého uživatele z řad veřejnosti. Tedy pustit jej do budovy, což samozřejmě odporuje povinnosti škol chránit bezpečnost a zdraví dětí. Proto jsou také v seznamu zhruba osmdesáti školních knihoven, které podmínky evidence splňují, převážně knihovny středních a vyšších odborných škol. To ovšem znamená, že prostředky určené na rozvoj knihoven nejsou v naprosté většině školních knihoven dostupné.

NÁROČNÁ PRÁCE ŠKOLNÍHO KNIHOVNÍKA

Dalším problémem je personální obsazení. Jen zhruba tři sta zaměstnanců z celkového počtu pěti tisíc jsou profesionálními knihovníky. Nejobvyklejší pracovník školní knihovny je člen pedagogického sboru, vyučující českého jazyka, který spravuje knihovnu na částečný úvazek, někdy dokonce dobrovolnický. To by samo o sobě neměl být v zásadě problém, ovšem jen pokud jsou v knihovně již nastaveny standardní parametry evidence a výpůjčního systému fondu. Velmi často ale nejsou, a tak zavádění nového automatizovaného knihovního systému, organizace fondu, zpracování či nastavení výpůjčního řádu knihovny se mohou stát noční můrou a nepřekonatelným problémem pedagoga, který je vedením školy pověřen, obvykle s minimem prostředků, v omezeném čase a bez pomoci vytvořit ze starých knih v kumbálu školy dokonalou školní knihovnu.

PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

I přes všechna úskalí existuje u nás již mnoho školních knihoven, které plní své specifické funkce podpory vzdělávacího procesu a ještě některé další jen tak bokem. Při setkáních se školními knihovníky velmi často diskutujeme o školní knihovně jako o místě, které velmi napomáhá prevenci sociálně patologických jevů. Diskuse s dětmi nad výběrem a excerpcí knih často vede k odhalení sociálních a psychologických problémů dětí, a tak je často školní knihovník důležitým článkem v komunikaci s výchovným poradcem, metodikem preventivní péče a psychologem školy. Tento aspekt činnosti knihovny se často přechází bez pozornosti, přestože pro nastavení osobní pohody dětí – poslední dobou často skloňovaný termín (wellbeing) – může hrát klíčovou roli. Pojem biblioterapie není pro knihovnický svět nic nového, ovšem ve vzdělávacím systému škol si teprve klesá cestu.

Pracovní setkání školních knihovníků v Pedagogické knihovně J. A. Komenského v říjnu 2019

Foto: archiv NPMK

Vítězka kategorie Počin školních knihoven 2021, knihovna Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži: ředitel školy Jan Košárek, knihovnice Jana Dvořáková

Foto: archiv NPMK

CENA PRO ŠKOLNÍ KNIHOVNY: SUK – ČTEME VŠICHNI

Pedagogická knihovna J. A. Komenského je si plně vědoma náročnosti práce školního knihovníka, a proto od roku 2019 uděluje ocenění v nové kategorii *Počín školních knihoven* v rámci Ceny SUK – čteme všichni na podporu a rozvoj čtenářské gramotnosti. Vždy v prosinci a lednu mohou školní knihovny přihlásit do soutěže zajímavý počín, který v předchozím roce realizovaly. V této chvíli mohou knihovny zasílat své příspěvky formou elektronického formuláře až do konce měsíce ledna 2022. Kategorie *Počín školních knihoven* má za cíl ocenit mimořádné aktivity knihoven základních a středních škol a také upozornit širší knihovnickou a pedagogickou veřejnost na příklady dobré praxe. Tedy pokud se v minulém roce ve školní knihovně povedla čtenářská dílna, zapojili jste se do on-line výuky nebo využili prázdninový čas k vylepšení systému knihovny či originálně upravili interiér, je možné přihlásit knihovnu do soutěže. O vítězi rozhoduje porota složená z učitelů a knihovníků. Cena je nazvaná podle Václava Františka Suka, pedagoga a knihovníka, iniciátora vybudování největší sbírky literatury pro děti a mládež u nás, Knihovny českých spisů pro mládež.

CENTRUM PRO ŠKOLNÍ KNIHOVNY (CŠK)

Centrum vznikalo postupně od roku 2006 jako dlouhodobý projekt Pedagogické knihovny. Jeho hlavní iniciátorkou byla Ludmila Čumplová a cílem bylo vytvoření podmínek pro přeměnu školních knihoven na studijní a informační centra škol. V rámci tohoto projektu vznikla webová stránka, na které najdou pracovníci školních knihoven základní informace o legislativě, zpracování fondu, budování školní knihovny, plánování výchovných akcí a práci s informacemi. Dále stránky obsahují tematické rešerše a odkazy na zajímavé informační zdroje či zajímavé aktivity.

Metodická pomoc centra zahrnuje poradenství nejen v rámci služby *Ptejte se CŠK* a telefonické podpory. Od roku 2019 rozšířilo nabídku i o přímou intervenci ve školní knihovně. Každoročně také v říjnu, kdy si připomínáme Mezinárodní měsíc školních knihoven, organizuje pracovní setkání školních knihovníků. V loňském roce v reakci na pandemickou situaci připravilo CŠK webináře pro knihovníky základních škol a další pro knihovníky středních škol. Postavení školních knihoven není zdaleka ideální a CŠK se bude snažit i v dalších letech být dobrým pomocníkem pro každého, komu jejich osud není lhostejný.

EDITA VANÍČKOVÁ MAKOSOVÁ | Vanickova@npmk.cz

předsedkyně Klubu školních knihoven SKIP, metodička Centra pro školní knihovny, vedoucí Pedagogické knihovny J. A. Komenského

Události

Makerspace do knihovny patří

(zpráva z motivačního semináře –
Knihovna Jiřího Mahena v Brně, úterý 2. 11. 2021)

V Knihovně Jiřího Mahena v Brně (KJM) proběhl motivační seminář s názvem *Jak v knihovnách budovat a úspěšně provozovat makerspace a jak uspět se žádostí o dotaci ve VISK 3*. Seminář byl určen především menším a středně velkým knihovnám a také zřizovatelům a zástupcům obcí, ve kterých jsou zřizovány obecní knihovny.

O účast byl od jeho vyhlášení velký zájem, kapacita se rychle naplnila. Nicméně konečnou účast ovlivnil prudce zhoršený epidemický stav a mnoho přihlášených se nakonec muselo spokojit s videozáznamem, který byl následně, po četných dotazech, rozeslán také do konference „Knihovna“ (viz poznámka na konci textu). Cílem semináře bylo povzbudit knihovny a jejich zřizovatele k práci s novými technologiemi, ukázat, že tyto aktivity do knihovny patří a není třeba se jich obávat. K tomuto přesvědčení přispěly všechny prezentace přednášejících i příklady dobré praxe z knihoven. Seminář uspořádal SKIP ČR, konkrétně jeho Zaměstnavatelská sekce a pracovní skupina pro komunitní aktivity pod Sekcí veřejných knihoven. Mohl být uspořádán díky finanční podpoře SKIP ČR a Ministerstva kultury (dotační program K 21).

Úvodní příspěvky se zaměřily na přiblížení podpory tvůrčích dílen v knihovnách s ohledem na *Koncepci rozvoje knihoven ČR na léta 2021–2027* a na možnosti čerpání z grantového programu VISK 3. Po úvodním přivítání Libuše Nivnické, ředitelky KJM, patřilo slovo **Vítu Richterovi** z NK ČR, který z pozice garanta programu VISK 3 a spoluvůdce koncepce podpořil aktivní přístup knihoven k budování tvůrčích dílen a makerspaců ve svých prostorách. Jedná se o jednu z priorit koncepce a důležitý argument při advokacii knihoven (proč investovat do technologií v knihovně) a obhajobu tohoto záměru u zřizovatele. Stále totiž panuje představa, že toto téma do knihovny nepatří...

Praktickými informacemi z pohledu hodnotitele a člena komise programu VISK 3 přispěl **Petr Žabička** z MZK v Brně. Představil podrobně výzvu VISK 3, podporované aktivity, aktuální změny a novinky pro následující období. Upoznoril na nejčastější chyby v žádostech, na co si dát pozor, čemu se vyhnout, co je naopak vítáno.

Seminář také obohatil příspěvek ze zahraničí. Videopozdrav a videoinspiraci z USA přinesl **Tod Colegrove**, pionýr v zavádění makerspaců v akademických knihovnách v USA. Svě vystoupení nazval *Better Together: bridging academic and public libraries to deliver 21st-century library service*.

Poté již následovaly **příklady dobré praxe z knihoven napříč republikou**, které projekty a programy makerspace již realizují. Byly představeny kreativní dílny, kreativní hnízda, řemeslné a šicí dílny, technologické zóny či robocentra v Městské knihovně Tišnov, Městské knihovně Česká Třebová, Masarykově veřejné knihovně Vsetín, Městské knihovně v Praze, Knihovně Jiřího Mahena v Brně, Knihovně Třinec a Zámecké knihovně v Mořicích. Příspěvek Tomáše Pavelky z Mořic byl o to cennější, že spojil pohled knihovníka i zastupitele a starosty obce.

Se svým online vstupem a nabídkou konzultační pomoci přispěl zástupce organizace Make More **Vojtěch Kolařík**, který také informoval o plánované celosvětové konferenci k FabLab, která se uskuteční v ČR v roce 2024.

Konferenci uzavřela **Libuše Nivnická** z pozice zpravodajky priority II. – Akce a programy, konkrétně pak priority 42 – Podporovat vznik laboratoří pro práci s novými technologiemi v rámci *Koncepce rozvoje knihoven 2021–27 (30)*, která se zamyslela nad koncepcí a jejím naplňováním v této oblasti v praxi knihoven.

POZNÁMKA:

Jak je zmíněno v úvodu, odkaz na videozáznam z celé akce včetně prezentací byl rozeslán v konferenci „Knihovna“ a naleznete ho na: https://www.youtube.com/playlist?list=PLDQ1mwDelKewR30PC4cQ2DQ-5_fjSxTuW

Odkaz na prezentaci Toda Colegrova: [https://www.kjm.cz/data/dokumenty/SKIP_2_11_semin/Colegrove_VISK_3_keynote_11-2-21_Better_Together_-_Bridging_Academic_and_Public_Libraries_to_Deliver_21st_Century_Library_Service_\(translate_MB\)_s_poznmkami.pdf](https://www.kjm.cz/data/dokumenty/SKIP_2_11_semin/Colegrove_VISK_3_keynote_11-2-21_Better_Together_-_Bridging_Academic_and_Public_Libraries_to_Deliver_21st_Century_Library_Service_(translate_MB)_s_poznmkami.pdf)

Události

Knihovníci bodují v soutěži **SenSen** (Senzační senioři)

Projekt **SenSen** (Senzační senioři) Nadace Charty 77 vyhlásil pro rok 2021 již devátý ročník Ceny Senior roku. Cílem této ceny je podpora seniorů jako významné části naší společnosti a zdůraznění jejich výjimečných výkonů a počinů. Ocenění má inspirovat seniory v jejich vlastním životě a posilovat jejich sebevědomí a sebedůvěru. Výběr oceněných a prezentace jejich práce široké veřejnosti jsou šancí pro postupné rozbití stereotypů v nazírání na život seniorů. Patronkou Ceny Senior roku je od jejího počátku herečka Simona Stašová.

Nominovat na Cenu Senior roku mohou seniorské kluby, společenské organizace, nezisková sdružení, samosprávy obcí, měst, krajů, školy všech stupňů, stálé kulturní a sportovní organizace. Nominaci může podat i jednotlivec, avšak pouze prostřednictvím výše uvedených subjektů. A to v kategoriích: **Senior/ka roku, Nejlepší klub roku, Zlatá síň SenSenu**. Již třetím rokem se této soutěže účastní také senioři-knihovníci. A to se značnými úspěchy.

První nominaci uskutečnily v roce 2019 knihovnice Městské knihovny v Kaplici a navrhly svou kolegyni Danielu Wimmerovou. Slavnostní vyhlášení proběhlo v Praze v Pražské křižovatce a příjemné odpoledne zpestřil svým vystoupením Spirituál kvintet (tehdy ještě v původním slože-

Ještě jednou velice děkujeme za skvělé ohlasy účastníků semináře a jsme rádi, že byl pro ně užitečný. Děkujeme také přednášejícím, že se podělili o své zkušenosti.

KATEŘINA JANOŠKOVÁ | kjanoskova@mvk.cz

ni). V roce 2020 se už nominace knihovníků ujala „Podsekce pro venkovské knihovny“ (Skupina pro obecní knihovny) a navrhla ocenit ty nejlepší z řad venkovských knihovníků. Návrhy přišly hlavně z Moravy. Za svou dlouholetou a rozmanitou činnost v Obecní knihovně v Pavlovicích u Přerova (Knihovna roku 2008) byla navržena paní Danuše Sklenářová. Druhou nominovanou dlouholetou venkovskou knihovnicí byla Jindřiška Faiglová, působící od roku 1989 v Místní knihovně Svatobořice-Mistřín, která skončila jako třetí oceněná v kategorii **Senior/ka roku**.

Součástí setkání těch neaktivnějších seniorů mělo být uvedení divadelního představení *Na zlatém jezeře* v podání Simony Stašové a Ladislava Freje. Vzhledem ke koronavirovým opatřením se

Foto: Rostislav Marada

Mezi oceněnými seniory za rok 2021 byli i **Hana a Miroslav Bláhovi** z *Místní lidové knihovny v Kostomlatech pod Milešovkou*

setkání v Praze neuskutečnilo. Diplom pro paní Faiglovou byl poslán poštou na Kulturní dům ve Svatobořicích-Mistříně. Ocenění pak slavnostně předal paní knihovnici starosta obce Miroslav Veselý, který jí poděkoval za třicetiletou práci v knihovně a za vzornou reprezentaci obce. Slavnostního divadelního představení *Poslední ze žhavých milenců* v podání Simony Stašové a Petra Nárožného, které proběhlo dodatečně pro všechny oceněné v letošním roce, se ale obě knihovnice neúčastnily...

Pro rok 2021 navrhli členové pracovního týmu Skupiny pro obecní knihovny paní Růženu Kašíkovou z Obecní knihovny Dolní Bojanovice a manžele Hanu a Miroslava Bláhovy z Místní lidové knihovny v Kostomlatech pod Milešovkou. Tentokrát „zabodovali“ manželé Bláhovi, kteří se zařadili mezi seniory, kteří obdrželi druhé čestné uznání. Porota v tomto roce vybírala z celkem osmi desítek nominací a mezi vítěze rozdělila 170 000 korun. Do Zlaté síně SenSenu vstoupil spoluzakladatel Semaforu Jiří Suchý.

Slavnostní vyhlášení výsledků proběhlo 3. 10. opět v Pražské křižovatce v Praze. Ceremoniálem provázela moderátorka Markéta Fialová a odpovědně zpestřilo hudební vystoupení členů divadla Semafor. Titul Seniorska roku 2021 získala Vilemína Svobodová z Loun, která už víc než 20 let

bojuje za lepší postavení seniorů a handicapovaných ve společnosti. Druhé místo obsadil Miloslav Škarda, tlumočnick českého znakového jazyka z Prahy. Třetí místo udělila porota Evě Zamazalové, patriotce z Bystřicka. Dalších pět seniorů a seniorek dostalo za svou vitalitu a činnost pro druhé čestné uznání: **Hana a Miroslav Bláhovi z Kostomlat pod Milešovkou**, Marie Dufková z Prahy, Květoslava Švaigrová z Chrudimi a Jaroslav Winter z Prahy.

V naší republice působí mnoho knihovníků seniorů v malých obecních knihovnách. Často je jejich činnost veřejností brána jako „samozřejmost“. Je třeba na ně upozornit a vhodnou formou jim poděkovat za jejich mnohaletou nezištnou práci. Akce SenSen je jedna z možností, jak na důležitost knihoven v obcích upozornit. Své návrhy můžete průběžně zasílat na mailovou adresu uvedenou za jménem autorky tohoto příspěvku.

DANIELA WIMMEROVÁ
| Wimmerova.D@seznam.cz

Obecní knihovna Provodov funguje už sto let

Dovolím si krátce představit naši obec. Provodov leží na poloviční cestě mezi Zlínem a Luhačovicemi, v tzv. Luhačovickém Zálesí. Je to oblast, kde se stýká Valašsko, Slovácko a Haná. První písemné zmínky o obci se dochovaly z roku 1412. Počet obyvatel se pohybuje už několik let kolem osmi set. Případně zájemce o bližší seznámení s naší obcí odkazují na webové stránky (www.provodov.cz), kde v oddílu „Život v obci“ mezi různými spolky naleznete také přístup k webu naší knihovny. V roce 2021 oslavila již své sté narozeniny.

Z půdy u hasičů do budovy školy

Knihovna prošla za dobu své existence několika obdobími rozkvětu a stagnace. Současnost můžeme určitě označit za období rozkvětu a za jeho počátek rok 2017. Tehdy se totiž přestěhovala z půdy hasičské zbrojnice do přízemí školní budovy, kde se uvolnila jedna třída. Ocitla se tak v centru obce, navíc s bezbariérovým přístupem, takže ji opět začali více navštěvovat senioři. Ale hlavním přínosem takto umístěné knihovny je to, že ji děti začaly brát jako samozřejmou součást života obce. Všichni žáci první a druhé třídy kolem ní projdou nejméně dvakrát denně. Často do ní zaskočí cestou domů i s rodiči nebo se zde zastaví při čekání na hudební výuku či jiné kroužky. Více tříd naše škola nemá, ale zato k nám chodí i děti ze sousedních Březůvek...

Otevřeno máme dvakrát týdně po třech hodinách a jedna z těchto šesti hodin je – díky velmi vstřícnému přístupu vedení školy – vyhrazena školní družině. Děti si v doprovodu pedagoga půjčují knihy, hrají si, individuálně čtou nebo společně poslouchají předčítání, malují, luští se hádanky, povídáme si, hrajeme si na básníky. Je to vlastně taková uvolněná hodina po obědě, kdy si děti mohou odpočinout po dopolední výuce. Těší se i na nově zakoupené knihy. Znájí zatím jen jejich názvy, představují si, jak budou vypadat a o čem asi budou, a podle těchto představ pro ně malují obálky.

Družina v knihovně

Foto: Simona Mikšová

Knihovna není příliš velká, ale je příjemná a útulná. Kromě nového nábytku byla vybavena také novou technikou: dvěma počítači, projekto-rem a tiskárnou. Do prostoru jedné třídy se podařilo umístit i relaxační koutek se stolkem a dvěma křesly, kde si mohou zájemci prolistovat knihy nebo přečíst časopisy. (Pravidelně odebíráme tři, ostatní nám darují čtenáři.) Co nejdále od této „klidové zóny“ je hodně využívaný dětský koutek se dvěma okny a vyvýšeným pódiem. Je neuvěřitelné, kolik dětí se tam vejde a co všechno se tam dá dělat. Uprostřed místnosti je velký stůl, složený ze čtyř menších, které můžeme v případě potřeby různě přeskupit nebo také vynést ven, když se konají tzv. „akce před školou“.

Od sedmi k více než 2500

Největších změn se však dočkal knihovní fond. Od sedmi knih, které obsahoval při prvním otevření knihovny před sto lety, se dostal na dnešních 2513 titulů. A to nám pracovnice z pobočky Krajské knihovny F. Bartoše ve Zlíně pomohly při stěhování vyřadit téměř 1000 svazků, zastaralých obsahem nebo příliš ohmataných častým čtením. (Všechny se však nevyhodily; asi polovinu z nich si časem lidé rozebrali.) Vyřazené knihy částečně nahradily různé dary, ale přístup obecního úřadu v čele s panem starostou nám dovoluje pravidelný nákup knih nových. (Loni jich bylo více než sto!) Doplňujeme hlavně současné autory, domácí i zahraniční, kteří v našem fondu nejvíce chyběli. V době, kdy u nás ročně vychází kolem 15 000 titulů, jsou velkou pomocí, jak se v nich zorientovat, přednášky a semináře, které pořádá krajská knihovna. Při výběru nám často pomohou i knihy z výměnných souborů. Pokud měla některá u čtenářů velký úspěch, porídíme si často další titul téhož autora. Kupujeme také díla klasiků, která by neměla chybět v žádné veřejné knihovně. A opatrně začínáme i s knihami cizojazyčnými. (Počítám k nim i knihy ve slovenštině.) Máme také nějaké audioknihy, ale ty se zatím v naší knihovně s velkou oblibou u čtenářů neseťkaly...

Dětská čtenářská pomáha i s akvizicí

Při výběru knih pro mládež přihlížíme hodně k tomu, co si děti samy přejí. Velmi se nám osvědčily vydávané seznamy a katalogy nejlepších knih pro děti. Po stručném seznámení s obsahem děti samy označují čárkami tituly, které by chtěly mít v knihovně. Ty, co získaly největší počet čárek, potom kupujeme. Nejlepší na tom je, že si

děti ty „své“ knihy, kterým přidělily čárku, většínou také vypůjčí a přečtou.

Už čtvrtým rokem hrajeme hru „Lovci perel“, pro kterou jsme si v době koronaviru mírně upravili pravidla. Děti obdrží perlu i za knihu, která není perlorodka, pokud o ní něco alespoň v pěti větách sdělí. (Prvákům, kteří ještě neumějí všechna písmenka, vždy někdo se zápisem pomůže.) Bývají to sdělení sice stručná, ale je to vyjádření jejich vlastního názoru na knihu. A někdy velmi originální.

O dětech jsem se rozepsala poněkud více, protože tvoří z našich 183 registrovaných čtenářů plných 56 %. Jejich počet je však proměnlivý, protože od třetí třídy odcházejí do škol v okolních obcích nebo městech, a tím také často do jiných knihoven. Máme radost, že se tady přesto občas objevují. V letošním roce se však i na našich čtenářích projevila koronavirová epidemie; těch aktivních bylo pouze 90. Knihy se u nás půjčují zdarma, pokuty nevybíráme.

Stálý sběr zkušeností

Prostor knihovny se často využívá i k dalším aktivitám. Několikrát v roce zde probíhá pro dospělou výuku hry na handpany (je tu prý dobrá akustika) a místní ženy se zde učily příst na kolo-ovrátcích. Občas tady máme návštěvu z mateřské školy a pravidelně se zde konají volby.

Vím, že knihovna může nabídnout mnoho dalších možností k využití. Jsem ale knihovnicí teprve čtyři roky, takže ještě stále sbírám zkušenosti. Velkou inspirací kromě přednášek, seminářů a setkávání s ostatními knihovnicími pořádá Krajskou knihovnou F. Bartoše ve Zlíně je pro mne právě četba takových časopisů, jako je *Čtenář*.

JARMILA BUCHWALDKOVÁ

| knihovna@provodov.cz

Do čísla přispěli

Jarmila Buchwaldková – Obecní knihovna Provodov ■ Ing. Olga Černá – Městská knihovna Tábor ■ Mgr. Barbora Čížinská – Knihovna města Hradce Králové ■ Mgr. Ludmila Čumpllová – ZŠ Hanspaulka, Praha 6 ■ Markéta Dubnová – Knihovna města Hradce Králové ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Renata Holčáková – Místní knihovna Velké Karlovice ■ Mgr. Zlata Houšková – SKIP ČR ■ Mgr. Kateřina Janošková – Masarykova veřejná knihovna Vsetín ■ Naděžda Kaločová – Městská knihovna Rychnov nad Kněžnou ■ Mgr. Petra Mierzwová – Základní škola Černošice ■ Mgr. Jitka Nešporová, Ph.D. – překladatelka a literární publicistka ■ Mgr. Petra Ornstová – Knihovna města Hradce Králové ■ Mgr. Vladana Pillerová – Národní knihovna ČR ■ PhDr. Renáta Salátová – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ Milan Valden – Národní knihovna ČR ■ Bc. Edita Vaníčková Makosová – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ■ Mgr. Lukáš Vavrečka – Univerzita Pardubice ■ Ing. Jarmila Vidová – Obecní knihovna Dolní Břežany ■ Daniela Wimmerová – SKIP ČR

Místní knihovna ve Velkých Karlovicích

Předehra

Vyprávění (ne)knihovnice: Měla jsem za sebou nabitý den i dlouhou noc. *Noc s Andersenem*. Byla sobota odpoledne a já se vracela do knihovny, abych tam uklidila. A třeba taky sama pro sebe zhodnotila, jak vlastně moje první velká akce pro děti v úloze nové knihovnice dopadla.

Ahóóó, teto knihovnico, volal na mě z několika metrů ušatý klučina. Hned jsem poznala, že je to jeden z účastníků včerejšího zábavného odpoledne i večera. Takové kvítko z čertovy zahrádky. Když ho maminka předávala, nechala hned čtyři telefonní čísla, kam zavolat, kdyby s ním byl problém, protože to on určitě bude. Nebyl.

Teto knihovnicóóó, kdy zas bude Andersen, zítra? vychrlil ze sebe na jeden hluboký nádech, když už mě zblízka fixoval svými směřujícíma se očima. *To nevdá, že je neděle, já určitě přijdu...*

Neznalost i naivita

Myslím, že kdybych dopředu věděla, co ve skutečnosti práce knihovníka obnáší, asi bych se na to nikdy nedala. Představovala jsem si naivně, jaká to bude pohodička: načtu čárové kódy vypůjčených a vrácených knih, objedná a obalím ty nové, případně přebalím staré, budu se snažit udržet pořádek v knihovně a občas připravím ně-

jakou tu besedu pro školy a školky. Prostě osm hodin a padla.

Jak bláhová a problematiky neznalá jsem byla! Ani ve snu by mě nenapadlo, co za „procesy“ musíte absolvovat, abyste třeba jen každou novou knihu zavedli do systému, a taky jak vůbec není snadné vybrat tituly, které budou lidé číst. On se totiž vkus, nebo chcete-li zájem čtenářstva, za poslední dvě desetky let poměrně změnil.

Časy se mění

Vzpomínám si na svou první besedu, kterou jsem měla pro děti ze školky. Pečlivě jsem se na ni připravila: vykomínkovala dětské knihy, které určitě všechny děti znají a o jejichž hrdinech si budeme spolu povídat – Rumcajs s Cipískem a taky Mankou, Křemílek a Vochomůrka, Vodník Čepeček, Malá čarodějnice, Rákosníček, Krteček... A ouha. Ono nic. Vůbec se nechtali. Pravda, až na posledně jmenovaného Krtečka. Tak o čem si doma čtete, jací jsou vaši hrdinové? Tlapková patrola, Mimoní, Ninjago, Prasátko Pepa, Zvonilka, Máša a medvěd..., chrlili ze sebe nadšeně jeden přes druhého.

Podobným překvapením pro mě byly centimetry prachu, které se usadily v regálu na všech dívčích románech. Za mé puberty tolik frekventovaná literatura, a teď nic? Jak to? Jelikož nemám problém se zeptat, dozvěděla jsem se, že to, co je v dívčích románech napsáno, oni přece už znají, tak proč o tom číst. Dávají přednost pořádné fantasy s psychologickými prvky a taky tou romantikou, a když je tam i něco z thrilleru, tak to vůbec není na škodu.

Předvánoční návštěva dětí z mateřské školy v knihovně; pod stromečkem pak našly od Ježíška knižní dárky

Foto: archiv Místní knihovny Velké Karlovice

Foto: archiv Místní knihovny Velké Karlovice

Babička i její vnučka – každý si v karlovické knihovně najde něco

Neúnavní bojovníci

No řeknu vám, plácala jsem se v tom jak kapr na suchu. Ještě, že knihovníci fungují jako taková jednotná armáda neúnavných bojovníků za své čtenáře... Nemají problém se podělit o své zkušenosti, poradit, nasdílet svoje materiály. Fungují naprosto úžasně nejen mezi sebou, ale i na lince Praha (tedy hlavní stan) – zbytek republiky. Myslím, že mám možnost krapet srovnávat a musím říct, že na tak vypracovanou metodickou podporu, která by navíc fungovala, jsem zatím nenarazila. Takže nebýt jí a mojí „soukromé“ metodičky Věrky, přiznávám bez mučení, že bych to vzdala. Místo toho jsem se ale nechala nalákat a pomalu, ale jistě začala objevovat nový svět knihovny...

Svět, který mě lákal. Dostala jsem chuť zkusit ho začít spoluvytvářet, byť bez knihovnického vzdělání, a proto tak nějak intuitivně. Držíc se přitom hesla, které jsem zaslechla na jedné z porad knihovníků a jež mě svou jednoduchostí a jasností naprosto dostalo: *Vaše knihovna by se měla stát obývákem obce...*

Komunitní centrum

Jak prostě. Proč tedy nezpracovat na tom, aby se v knihovně všichni – velcí, malí i ti nejmenší –

cítili jako doma? Vytvořit z knihovny jakési malé komunitní centrum?

Co je k tomu zapotřebí? V první řadě asi přesvědčit zřizovatele, že tudy vede cesta. Pak s jeho pomocí knihovnu zútulnit, vytvořit dětský koutek ke hraní, půjčovat nejen kvalitní literaturu, ale třeba taky audio, deskové hry, časopisy, umožnit setkávání různých skupin – mladých maminek, seniorů, pořádat besedy, tematické večery, přednášky, koncerty...

V obýváku...

Lhala bych, kdybych tvrdila, že mi v hlavě i tak dál nerezonovala otázka: *A co když se pleteš a nikdo nepřijde?* Naštěstí přišli. Ba co víc, pravidelně se vraceli. A slova: *Dejte vědět, až zas budete něco připravovat, abych to náhodou nepropásl*, byla a jsou hotovým balzámem na mou nejistou knihovnickou duši.

Stejně jako když po dvou hodinách ukončíte besedu se sestrou Angelikou Pintířovou a on se nikdo z přítomných nemá k odchodu. A pak z hloučku zaslechnete: *Bylo to tak zajímavé a příjemné a osobní. Jako bych se sestrou Angelikou seděla na gauči u nás doma v obýváku...*

RENATA HOLČÁKOVÁ

| knihovna@velkekarlovice.cz

Zpětná vazba ...

Zkuste mi napsat, jakou měl říjnový profil vaší knihovny v časopise Čtenář odezvu. Tak (velmi zjednodušeně) znělo zadání pro tyto řádky. Zcela dobrovolné, podotýkám. Fajn, dnes se tomu říká zpětná vazba a slyšíme o ní neustále a všude. Ale jak se taková zpětná vazba měří a hodnotí v případě malé obecní knihovny, o níž se objevil článek v odborném oborovém periodiku? A jakou má vypovídací hodnotu?

Tak tedy. Naše knihovna v Dolních Břežanech je součástí kulturního informačního centra, provozujícího další aktivity (muzejní expozici, biograf, dětské kroužky) a jejím základním informačním nástrojem, pomínu-li nástěnky, jsou webové stránky a facebookový kanál této instituce. Tam všichni návštěvníci, resp. čtenáři, najdou základní informace týkající se chodu knihovny a pravidelné aktuality. Ty zásadní se pak u nás sdílejí také na webových stránkách a Facebooku obce, což je ze zkušenosti ta efektivnější část cesty přenosu informací. A ano, samozřejmě se právě tam knihovna okamžitě svým úspěchem pochlubila. Kompletní článek i s vizuály tak dostal k dispozici každý, koho obecní dění zajímá. Nabízí se tedy vyhodnotit odezvu počtem lajků, komentářů a sdílení, jak by mi poradili mí synové. Ano, mohla bych vygenerovat pár čísel, pochvalná odezva se určitě objevila, ale...

Tady v knihovně si cením spíše osobní zpětné vazby. Ta je pro mne, obzvláště v dnešních dnech, mnohem cennější než lavinová reakce na sociálních sítích. Nějak se s nimi pořádkem neumím sžít. Nekonečné diskuse a nespočet reakcí. Spousta dezinformací, zloby a názorů samozvaných odborníků na cokoli na straně jedné, a bezbřehé sdílení a nadšení koncentrované do smajlíků a zvednutých palců na straně druhé je důvodem, proč nedokážu s Facebookem navázat osobnější vztah. Sociální sítě jsou totiž mocné, ale určitě ne osobní...

A tak za relevantnější zpětnou vazbu považuji třeba milou reakci z řad vedení obce o tom, jak potěšující je vidět projekt, který je vaším dítětem,

na titulní stránce. Jak příjemné je číst o něm pochvalně a radostně, obzvláště dnes, kdy v souvislosti s prezentací v médiích čekáte spíše jen to horší...

Nebo fakt, že vám během dvou dnů přijdou dvě čtenářky z řad maminek, aby vám oznámily, že o knihovně se píše v oborovém časopise... Po chvíli vysvětlování se ukázalo, že obě zmíněné mají rodiče knihovníky. Přiznám bez mučení, že jako neprofesionál jsem *Čtenáře* sama neznala. A najednou, během dvou dnů, přijdou dva reální lidé, kteří vám jej zmíní...

Náhoda? Vtip? Prostě fakt? Určitě od každého trochu a zcela jistě podnět k zamyšlení. To jsou u nás samí knihovníci? No, je pravda, že za tu krátkou dobu vlastního působení v knihovně mám nejednou pocit, že všechny manželky manželových kolegů a mých lékařů jsou knihovnice. A moje vlastní babička, která učila na prvním stupni obecní školy, spravovala i obecní knihovnu... Kolik jich/nás tak může být?

Nedalo mi to, abych trochu nezapátrala. I já, nestudovaná v oboru, vím, že máme velmi hustou síť knihoven. Ale že jedna knihovna připadá na dva tisíce obyvatel, což je vůbec nejvíc na světě, to jsem netušila. Údaj je prý zmíněn ve srovnávací studii Melindy a Billa Gatesových. (Doufám, že naše ohromující údaje nebyly příčinou jejich rozvodu...) Stejně tak lze dohledat, že do knihoven u nás chodí víc než třetina populace, což je vysoko nad evropských průměrem. Jen Dánové nás trumfnou, chodí jich více než polovina.

Čím to je? Dánsko znám dobře, když byly děti malé, strávila jsem v téhle úžasné zemi spoustu

času a dobře si pamatuji, že prvním tipem od přátel na program s nimi (těmi dětmi) byly právě knihovny. Opravdu jsou komunitní v tom nejlepší slova smyslu. Dodnes provádím „monitoring“ při každé delší dovolené. Jsou nekonečným zdrojem inspirace. Telefon mám plný fotek úžasných knihoven v Herningu. U vstupu je kavárna a v knihovně můžete strávit celý den... Ale neznamená to, že by Dánové knihy nevlástnili a nekupovali. Kupují. A doma si je v knihovnách řadí podle barev. Je to estetičtější. Člověk jako já se snadno nakazí...

Mimochodem, moje oblíbené Dány mi velmi připomínají Holanďané. Svým vkusem, radostí ze života a naturelem. V obou zemích milují tulipány a jedí hodně mrkve, proto možná tolik čtou. Ale v souvislosti s Holandskem se mi vybaví jiná zkušenost. Pár let stará. Někdy v době studií na střední škole jsem se ocitla v rodině holandského učitele a kromě faktu, že doma chodili v botách a neměli záclony, mě tehdy překvapilo, že neměli skoro žádné knihy. Vysvětlení bylo prozaické. Knihy čtete, ale jsou drahé, takže si je raději půjčujeme...

Jak jsme na tom tedy my? S knihovnami přes půl obýváku a nejhustší síť na světě? A prvním knihovním zákonem starým více než sto let? Jednoznačně máme ke knihám vztah. Vlastnit kvalitní literaturu patřilo k věci, vždyť to taky něco stálo vystát ve čtvrtek frontu a zařadit se mezi ty šťastné, na které se dostalo. Dodnes mám v paměti, jak jsem byla se spolužačkou nejednou uvolněna z odpoledního vyučování, abychom tak mohly vyčekat frontu a nakoupit i pro naši paní učitelku. A mám v paměti i nadšení z knih, které se na pultech neobjevovaly. *Kája Mařík* a *Rychlé šípy* za všechny z nich. Ohmatané, polorozpadlé a vzrušující. Patřím mezi „Husákovy děti“ a coby knihovnicka si tu jen potvrzuji, jak stejné naše domácí knihovny byly. Jak často se mi tu nabízejí knihy po prarodičích a rodičích. Po těch prvních Jirásek, Hašek, Balzac nebo Hugo, po těch druhých Hailey, Simmel, Páral a detektivní série 3x. A encyklopedie všeho druhu. A jak mě mrzí, když je odmítám, protože dnes už nejsou aktuální, s výjimkou perel povinné četby. Tam se k nostalgii připojí vděk,

protože klasiků, kteří se studentům a školákům objeví na seznamu, pak nikdy není dost.

A překvapuje mě, jak málo jsou součástí dnešních domácích knihoven. Knihy totiž zjevně stále kupujeme a utrácíme za ně mnohem víc (vydavatelství si jistě mnou ruce nad nárůstem tržeb), ale žánry se mění. Detektivky, kuchařky, osobnostní rozvoj... Nepřeberné množství dětských titulů, kde forma často předčí obsah a knížky nadchnou mnohdy víc rodiče než děti samotné. Jak velké množství knih nese označení bestseller a jak velké množství z nich je jen na jedno přečtení. Jak nadchnou a za chvíli si ani nevzpomenete, o čem byly... Tenhle stav má ještě jeden aspekt. K mému velkému překvapení nedělá dnešní generaci problém se knih zbavovat. Posílá je dál! Nemá potřebu je vlastnit... Jako knihovnicka nemůžu jinak než se radovat, tolik krásných nových knih, které jsme do naší knihovny dostali, bych si nikdy nepředstavila a je skvělé, že potěší další. Sama za sebe se knih zbavuji velmi těžko. Tedy těch, které mám ráda, které mě obohacily, vyvolávají emoce a vzpomínky a považuju je za kvalitní. Ty pak oprašuju, hýčkám a chystám se je uchovat pro svoje děti tak, jak jsem zvyklá z domu. Přitom mě napadá: Máme ještě ke knihám vztah? Silný a osobní tak, že se jich nechceme vzdát?

Touhle zdánlivou odbočkou – počet knihovníků jsem nakonec nezjistila – se vracím k úvodu. K vazbě. Ke zpětné vazbě. K osobní vazbě. Moje dva roky v naší obecní knihovně jsou pro mě jedna velká zpětná vazba. Stoprocentně osobní. Jsem za ni neskutečně ráda a pomáhá mi zůstat nohama na zemi, protože všeho je dnes až moc. Ať už jsou to knihy, nebo reakce. Je potřeba nepropadnout panice a zachovat si zdravý rozum. Radovat se z maličkostí. Být ochoten naslouchat ostatním. I těm, kteří už nežijí... Umět se poučit. Odkud lépe než z knih? Mít na paměti, že mívá je víc... Jeden osobní rozhovor, jedno vyjádření pochvaly je za tisíce anonymních lajků. A za to díky knihovně. V tomhle ohledu měl článek o ní ten nejlepší možný dopad...

P.S. Ano, samozřejmě, že jsem pochvalu z obce využila a nenápadně si řekla o trochu víc peněz. Na knížky, to se rozumí.

JARMILA VIDOVÁ | vidova@dolnibrezany.cz

Milí knihovníci,

v letošním roce pro vás *Čtenář* připravil novinku: středovou praktickou přílohu. Víme, že právě ti, kdo pracují v knihovnách s dětmi (děckaři), mají rádi především praktické rady a pomůcky ke své práci. A těch najdete v tomto čísle (a snad i v číslech dalších) hned několik. Tentokrát budou věnovány našim nejmladším uživatelům – dětem ve věku do tří let a jejich rodičům. Jen na okraj, tohle je dobré si uvědomit. V našich aktivitách pro děti do tří let máme vždy dvě cílové skupiny: děti a zároveň jejich rodiče, dokonce čím mladší dítě, tím spíše v pořadí – rodiče a děti. A obě musí naše práce respektovat, obě musí od nás dostat to „své“.

Foto: Barbora Čížníková

Ale zpět k naší příloze. Naleznete v ní především několik **tipů na knížky** vhodné k práci s touto skupinou, dále **tipy** na dovybavení knihovny **vhodnými pomůckami, hračkami či hrami** pro ni, nástin obecného **bodového scénáře** aktivit pro tuto skupinu a také **praktický grafický návod a vzor na malý „výrobek“**, který udělá radost jak mamince, která si ho v knihovně/doma vyrobí, tak děťátku, které ho pak může sledovat nad svou postýlkou (u dětí kolem třetího roku už je možná i spolupráce při výrobě). Ostatně holubička (o tu konkrétně jde) patří k dlouhodobým tradicím, visela nad dětskými postýlkami či v obývací místnosti odedávna, ať už šlo o symbol Ducha svatého, nebo prostě o holubičku pro štěstí. Kromě všeho uvedeného pak najdete v čísle i jeden konkrétní (a využitelný) scénář akce pro cílovou skupinu dětí od narození do tří let a jejich rodičů. Může vám posloužit jako vzor i konkrétně využitelný metodický materiál. Přílohu pro vás připravily kolegyně z oddělení pro děti Knihovny města Hradce Králové (tímto jim srdečně děkujeme), a tím daly i název této části letošního *Čtenáře*: Děckaři děckařům.

Jsme samozřejmě limitováni prostorem, takže jde pouze o malý výběr příkladů, námětů, pomůcek. Chtěli bychom v něm pokračovat po celý letošní rok. V následujícím čísle se budeme věnovat dětem ve věku od tří do šesti let, poté dětem školním a středoškolákům.

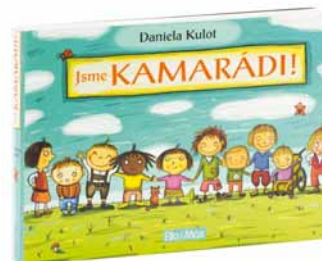
Přílohu si můžete postupně shromažďovat jako praktickou metodickou „kuchařku“ svého druhu. Věříme, že vám může být užitečná. A budeme také vděční za vaše reakce.

Pro všechny, které zajímá práce s předškolními dětmi, zejména pak s těmi nejmladšími, bychom zároveň rádi připomněli, že mnoho dalších nápadů, rad, zkušeností, pomocných materiálů, videí apod. najdete na webu projektu SKIP **S knížkou do života (Bookstart)**, <https://www.sknizkoudozivota.cz/>. Kolem projektu se soustřeďuje stále více (v současné době již na 270) knihoven, které tuto práci rozvíjejí k mnohostranné spokojenosti – dětí, jejich rodičů, představitelů obcí i knihoven samých, kterým tím nezanedbatelně rostou počty uživatelů a návštěvníků. Svědčí o tom stoupající počet odebíraných dárkových setů pro děti, počet aktivit pro ně i to, že postupně již čtyři kraje finančně podpořily/podporují tento projekt a knihovny v něm zapojené. Zpětná vazba i metodická pomoc projektu je na webu i jeho YouTube kanálu či v pravidelně vydávaném *Zpravodaji* dobře prezentována a může pro vás i vaše nejmladší uživatele být v lecčem užitečná.

ZLATA HOUŠKOVÁ | zlata.houskova@gmail.com

TOP 5 – výběr knížek pro děti 0–3 roky

(projekt Bookstart)

KULOT, Daniela *Jsme kamarádi!*

1. české vyd. Praha: Presco Group, 2016. **Ella&Max. ISBN 978-80-87034-15-6**

Knížka plná veselých obrázků a vtipných rýmů ukazuje nejmenším dětem, co je nám všem společné a co nás spojuje.

ONDRAŠÍK, Pavel, ONDRAŠÍKOVÁ, Táňa *O prasátku Lojzíkovi*

Havlíčkův Brod: Petrkov, 2013. **ISBN 978-80-87595-22-0**

Veselá i poučná dobrodružství prasátka Lojzíka s velkým nosem.

TULLET, Hervé *Knížka*

2. české vydání. Praha: Portál, 2016. **ISBN 978-80-262-1069-6**

Knížka, která vám na každé stránce poví, co s ní máte udělat. A pokud ji poslechnete, pochopíte, že máte v rukou knížku opravdu neobyčejnou.

HORÁČEK, Petr *O myšce, která se nebála*

1. vyd. Praha: Portál, 2019. **ISBN 978-80-262-1469-4**

Jednoho rána se myška rozhodla, že půjde do lesa na průzkum. „Ničeho se neleknu,“ řekla ostatním zvířátkům. A opravdu, ani vlk, ani medvěd, a dokonce ani los ji nevystrašili. Jak to ale dopadlo, když v lesním domečku našla malé, bílé, chlupaté... kotátko?

DZIUBAK, Emilia *Rok v lese*

1. české vyd. Brno: Host, 2017. **ISBN 978-80-7577-332-6**

Číst se dá i beze slov. Důkazem toho je série obrázkových knížek *Rok v lese*, *Rok na venkově*, *Rok ve školce*, *Celý svět v obrázcích*. Knížky plné humoru, zajímavosti a příběhů beze slov. Stačí jen hledat a nalézt.

KOZIEŁ-NOWAK, Magdalena *Rok na venkově*

1. české vyd. Brno: Host, 2018. **ISBN 978-80-7577-529-0**

LIPUT, Przemysław *Rok ve školce*

1. české vyd. Brno: Host, 2018. **ISBN 978-80-7577-530-6**

Padák ----->

Padák pro skupinové hry. Velkou plachtu je možno nadhazovat, je možno se pod ní ukrýt, dá se po ní převalovat tam a zpět, posouvat po ní předměty k sobě. Počet osob, které se mohou zúčastnit zábavy, je téměř neomezený. Vyrobeno z polyesteru. Průměr: 3,5 m. Značka: např. KOCK SPORT
Dodavatel: LACA SPORT

Prolézací tunel

Pomůcka pro rozvoj kooperativního hraní a rozvoje svalstva. Vyrobený z nylonu, který je lehký, příjemný na omak a snadno se čistí. Délka 195 cm, průměr 47 cm. Skladný a přenositelný. Značka: např. MERCO nebo KOCK SPORT
Dodavatel: LACA SPORT

Dětské hrabadlo BOX na kolečkách

Pro ukládání leporel a knížek pro nejmenší. Rozměr: š 600 x h 600 x v 320 mm. Varianty: multibarevné, na přání, žlutá. Výrobce a dodavatel: CEIBA

Závěsný přebalovací pult např. GOOGY

Pult je vyroben z bukové překližky. Nosnost 15 kg. Rozměr v cm: výška 75,8 (73,5 v rozloženém stavu) x šířka 58 x hloubka 16 cm. Nutno dokoupit přebalovací podložku. Český výrobek – certifikace. Dodavatel: MyHM

Den a noc

Doporučený věk: 2+
Počet hráčů: 1

Přibližná doba hraní: 20 min

Zaměření: didaktická hra rozvíjející logické myšlení a představivost, rébusy se vzrůstající náročností.

Hra den a noc obsahuje 48 různých zadání ve čtyřech úrovních obtížnosti. Na zadáních jsou vyobrazeny obrysy staveb, které mají děti za pomoci dřevěných dílků sestavit. Lze využít i jako malou stavebnici. Při stavbě figurek veselých panáčků, stromů, domečků a spousty dalších věcí se učí barvy a tvary.

Dodavatel: MINDOK

Farmářské loto

Doporučený věk: 3+

Počet hráčů: 2

Přibližná doba hraní: 10 min

Zaměření: hmatová didaktická hra rozvíjející jemnou motoriku, logické myšlení, trpělivost, soustředění.

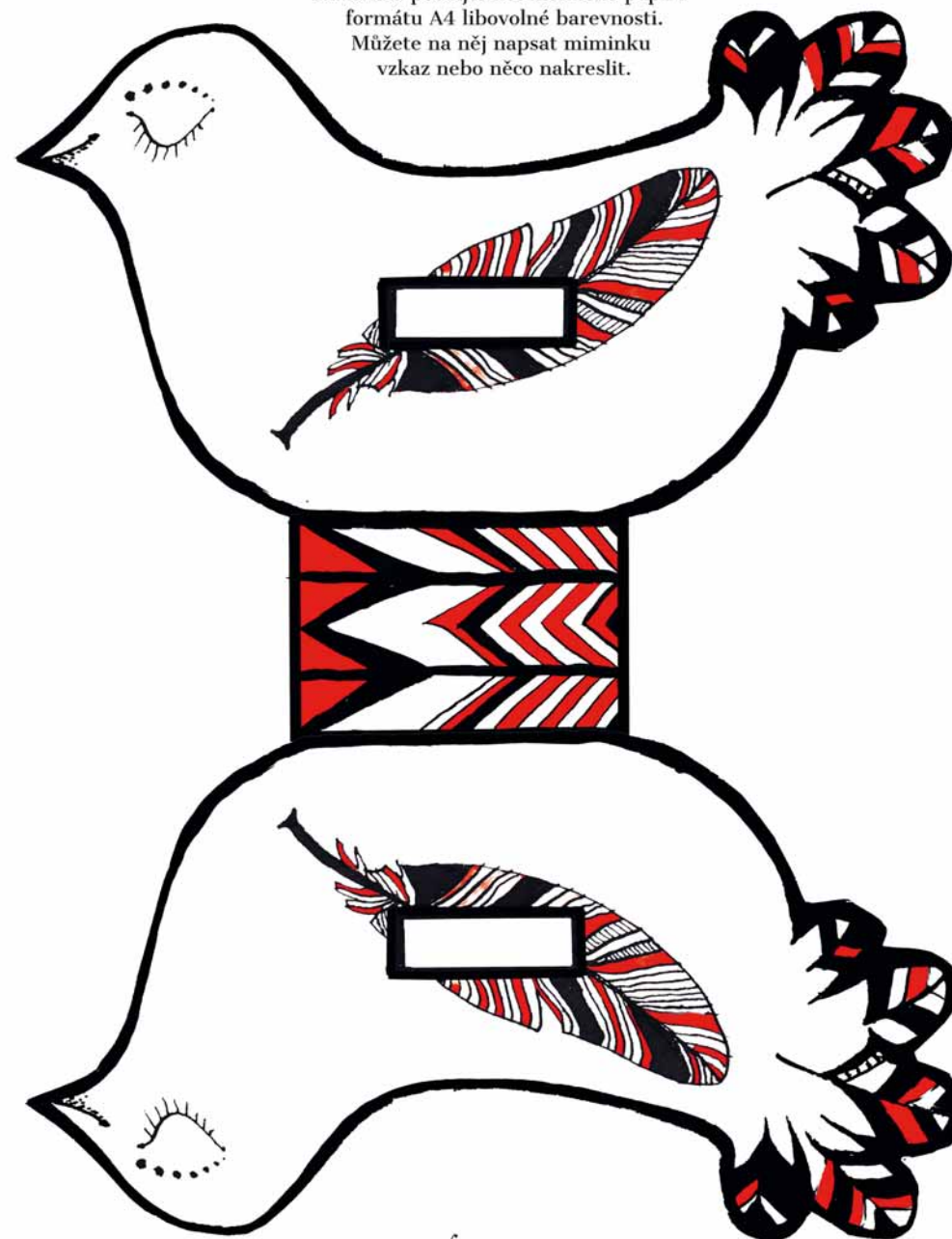
Všechny předměty jsou schované v sáčku. Hráč roztáhne šipku na hracím kole. Pak hledá hmatem v sáčku předmět, u kterého se ručička zastavila. Hru můžeme hrát i s mladšími dětmi, a to tak, že předměty neschováme, ale zůstanou na stole a děti hledají ten správný.

Dodavatel: DJECO

Text: MARKÉTA DUBNOVÁ | MarketaDubnova@seznam.cz

Foto: BARBORA ČIŽINSKÁ | cizinska@knihovnahk.cz

Ptáčka vystříhnete, na označených místech ohnete směrem k sobě. Pokud chcete, vybarvíte nebo použijete jako šablonu k vystřížení a navrhnete si vlastní dekor. Holubičku slepte k sobě v horní polovině nad prořezaným otvorem. Na křídla použijte list měkkého papíru formátu A4 libovolné barevnosti. Můžete na něj napsat miminku vzkaz nebo něco nakreslit.

Poskládejte list papíru jako harmoniku a vlozte do otvoru na křídla. Horní část křídel sešijte jedním stehem a nitku použijte k zavěšení holubičky.

Jsme kamarádi (Daniela Kulot)

scénář programu pro kluby dětí s rodiči (0–3 roky)

Doba trvání: 45min

Pomůcky: knížka D. Kulot *Jsme kamarádi*, maňásek, Orffovy hudební nástroje (rytmická vejce, rolničky), psychomotorický padák, barevné míčky, suroviny na domácí modelínu

Cíl: rodiče a děti se seznámí s novou knížkou, naučí se ji vnímat s porozuměním, uvědomí si prožívání vlastních emocí a vzájemné spolupráce, rozšíří slovní zásobu dětí a společně položí základy jejich čtenářské pregramotnosti a gramotnosti

Foto: Barbora Čížinská

1. Přivítání – společný rituál (3 minuty)

**Ahoj, ahoj, tak už jsme se sešli,
ahoj, ahoj, tak už jsme všichni tu.**

Taky ... (jméno maskota) **je tu, ahoj,**

taky ... (jméno lektora) **je tu, ahoj,**

taky ... (jméno dítěte, ke kterému přijdu a maňáskem ho pohladím)

.....

Ahoj, ahoj, tak už jsme všichni tu.

(V ruce držím maňásků nebo jiného „maskota“, který bude děti provázet jednotlivými programy a spolu s ním pozdravím všechny děti; pokud je dětí hodně, používám pouze oslovení „holčičky“, „chlapečci“, „maminky“...)

2. Práce s knihou (8 minut)

Dětem a rodičům představíme knížku Daniely Kulot *Jsme kamarádi* z nakladatelství Ella&Max. Podíváme se na obálku knížky a ukazujeme, co je na obrázku.

Otevřeme knížku a prohlédneme si děti na obrázcích:

— ukazujeme, které dítě vlevo je také na obrázku vpravo, můžeme si je pojmenovat a povídat si, co děti dělají, kde se nacházejí, jak se změnilo na obrázku vpravo;

— pomalu čteme básničku a prstem ukazujeme na slova, která právě čteme; vyzveme děti, aby se pokusily nalézt skrytý „dračí ocásek“, který se opakuje na každé stránce leporela *(je vhodné mít zvětšenou jednu stranu leporela, kde upozorníme na „dračí ocásek“)*;

— pracujeme s protiklady a průběžně si je ukazujeme na obrázcích i ve skutečnosti (malý a velký – postavíme se a dřepneme si, kdo má sukni a kdo kalhoty, kdo je mladší a kdo starší).

3. Společná písnička (8 minut)

Zazpíváme si písničku o kamarádech, kterou doprovodíme za pomoci Orffových nástrojů (rytmická vejce, rolničky). Dětem a rodičům předvádíme doprovodné pohyby a vyzveme je, aby po nás pohyb opakovali *(při opakování písničky přidáváme postupně další pohyby)*.

Když jsi kamarád, tak pojď si s námi hrát,
(tlesk, tlesk)

když jsi kamarád, tak pojď si s námi hrát,
(tlesk, tlesk)

**když jsi kamarád, tak pojď si hrát,
uvidíš, že budeš rád, že nás můžeš napodobovat.**
(tlesk, tlesk)

S opakováním písničky přibývají další pohyby: tlesk, tlesk/ dup, dup/ píp, píp/ trk, trk/ jůůůů, cink *(při pohybu jůůůů, cink si převedeme prstem po nose a ťukneme se do čela)*

4. Práce s knížkou (3 minuty)

Prohlédneme knížku:

- všimáme si např. prostředí a emocí, ptáme se dětí na souvislosti s jejich vlastním prožíváním (kdy se usmívají a kdy jsou smutní...);
- pokusíme se vynechat slova v rýmech a necháme děti doplňovat.

5. Společná básnička (3 minuty)

Básničku máme napsanou velkými písmeny na papíře a viditelně ji vystavíme, aby ji rodiče dobře viděli.

Děti sedí na klíně rodičů a opakuji po lektorovi jednotlivé verše, přitom rytmizují (tleskají, pleskají do stehů, ťukají prstíky). Při opakování doplníme básničku pohybem.

Tady však končí kdejaký špás: (hrozíme prstíkem)

Příšer se bojí každičky z nás! (přikryjeme si oči dlaněmi)

A víte, čeho se příšery bojí? (prstem se dotkneme čela)

Když každý s každým se proti nim spojí! (spojíme si ruce)

6. Pohybová aktivita (8 minut)

Pro zpestření programu využijeme psychomotorický padák, chytíme se kraje a padák napneme:

- zopakujeme si některé aktivity z knížky – jsme malí (dřepneme si) a velcí (postavíme se na špičky a ruce dáme nad hlavu), utíkáme dokola a držíme se padáku, houpeme padákem (uděláme krok vpřed a vzad);
- a nakonec do padáku nasypeme barevné míčky (knedlíky), třepeme padákem (vaří se voda), padák natáhneme a míčky vyhodíme do vzduchu (knedlíky jsou uvařené). Následně poprosíme děti, aby nám pomohly míčky sesbírat a vhodit do košíku (nebo zpět do padáku a hru opakujeme).

7. Výtvarná aktivita (10 minut)

Zkusíme si vyválet knedlíky z „domácí modelíny“: 150g hladké mouky, 300ml vody, 75g soli, 2 lžičce octa, 1 lžičce oleje. Přísady smícháme, vypracujeme těsto, které můžeme obarvit potravinářským barvivem. *(Takto vytvořená „modelína“ nám vydrží v chladu až 3 týdny)*

8. Rozloučení – společný rituál (2 minuty)

Bylo nám tu spolu prima, (prsty ukážeme úsměv)

rád tady byl každý z nás. (rukama obkreslíme kolo před tělem)

My si teď už zamáváme, (máváme)

sejdeme se příště zas. (rukama hýbeme jako při pochodu)

Autorka: **PETRA ORNSTOVÁ** | ornstova@knihovnahk.cz

Božena Němcová inspirující

UHLÍŘ, Jiří. *Božena Němcová inspirací pro umění 1842–2020. Výběrová bibliografie.*

Jaroměř: vlastní náklad, 2021. 440 s. ISBN 978-80-270-9906-1

Málokterá osobnost české literatury žije v obecném povědomí tak jako spisovatelka Božena Němcová (1820–1862), autorka *Babičky*, *Pohorské vesnice*, *Divé Báry* či pohádek a ceněné korespondence, málokterá má tak bohatý „druhý život“ jako právě Němcová a málokterá se stala takovou inspirací pro umění jako ona, její osobnost, její tvorba a její život. Máme tu filmové či televizní adaptace *Babičky*, *Divé Báry* nebo *V zámku a v podzámčí*, máme tu hry, filmy a televizní inscenace o životě Boženy Němcové, dokonce i muzikály či opery, máme tu obrazy či básně jí inspirované, ilustrace k jejím dílům. Na první dobrou si jistě vybavíme třeba oslavný cyklus básní Františka Halase *Naše paní Božena Němcová* nebo dvě básnické skladby Jaroslava Seiferta *Vějíř Boženy Němcové* a *Píseň o Viktorce*. Je toho ale mnohem více, co bylo Němcovou inspirováno.

Středoškolský pedagog **Jiří Uhlíř** (*1937), učitel češtiny a dějepisu, se zabýval bibliografií a filmografií v různých publikacích a soupisech, tvořil literární medailonky, pro širší veřejnost objevoval často zcela neznámé kulturní pracovníky a rodáky; vydal např. publikace *Božena Němcová ve filmu a v televizi* (1968), *Filmografie Krkonoš* (1970) nebo *Osobnosti Jaroměře* (2011). Odborný zájem věnoval významným osobnostem, ohlasu života a díla, především posmrtnému kultu (uctívání) a přijetí (recepti) Boženy Němcové a také Jaroslavu Haškovi, kdy objevoval a přibližoval jeho pobyt a inspiraci tohoto autora před sto lety na Jaroměřsku, Náchodsku a v severovýchodních Čechách. Vyrcholoum jeho zájmu o Boženu Němcovou je rozsáhlá předkládaná výběrová bibliografie, kterou sám vydal. Přináší ohlas

osobnosti, života a díla Němcové v poezii, próze, životopisném dramatu, v dramatizacích, hudbě, diskografií, ve filmu a televizi; dále soupis dizertací a diplomových prací, soupis literatury a bibliografií k tématu. Uhlířovu knihu vysoce ocenila a k vydání doporučila i profesorka Jaroslava Janáčková, největší současná znalkyně díla Boženy Němcové.

Autor na své knize pracoval od roku 1961, s přestávkami tedy přes padesát let. V úvodu přibližuje genezi knihy a její popis. Jejím účelem je *ve výběru nastínit recepti osobnosti, života a díla spisovatelky Boženy Němcové a jejich reflexi zejména českými i slovenskými, popřípadě i zahraničními umělci, jak píše autor, který předkládá prozatímní výběrový soupis a seznam uměleckých artefaktů, soupis básní, básnických sbírek a cyklů, novel, povídek, románů i literatury faktu, soupis životopisných dramát, dramatizací a adaptací děl, neúplně zhudebnění obsažených v dramatizacích, úspornou filmografii filmů a televizních pořadů inspirovaných právě osobností, životem a dílem Boženy Němcové od jejího narození až do současnosti. Jeho soupis v kterémkoliv žánru si nečiní nárok na úplnost. V budoucnu jej budou moci další badatelé podle svých možností ještě doplnit.*

Následně autor uvádí zajímavá statistická data. Například už za života Němcové o ní vzniklo 23 básní, z nichž jedna byla v azbuce. Za celé období až do roku 2020 autor registruje celkem 516 básní, dále 238 próz, 36 životopisných dramát, baletů, oper a muzikálů, 21 literárně-hudebních a literárně-dramatických pásem, 416 dramatizací a úprav děl Němcové, 49 zvukových nahrávek *Babičky* a pohádek, přes 220 skla-

deb prakticky všech hudebních žánrů, včetně oper, operet, zpěvoher, baletů i muzikálů o spisovatelce a jejích dílech, 26 filmů a filmových adaptací jejích děl, 15 životopisných hraných či polohraných filmů a televizních inscenací, 133 záznamů akademických prací; *Babičku* ilustrovalo 67 výtvarníků, v letech 1855–2020 vyšla kniha celkem v 388 vydáních.

Další kapitola přináší kalendárium uctívání Němcové v letech 1837–2020, po ní následuje vlastní rozsáhlá výběrová bibliografie: BN v poezii v letech 1842–2020, BN v próze v letech 1865 až 2020, BN v životopisném dramatu, opeře, muzikálu a baletu v letech 1917–2020, dramatizace, adaptace a inscenace divadelních her podle BN

v letech 1899–2020, neúplná diskografie BN 1932–1975, BN jako postava ve filmu a v televizi 1925–2020, filmografie BN 1921–2015, výběrový soupis literatury k tématu BN inspirací pro umění z let 1927–2020, výběrová bibliografie bibliografií o jejím životě a díle v letech 1898–2020, výběrový soupis literatury o BN, dizertací a diplomových prací, akademické práce. Závěr knihy tvoří několik rejstříků (autorský a personální, geografický, předmětový/věcný, titulový) a resumé v češtině, angličtině, němčině a ruštině.

Ačkoli si kniha nečiní nárok na úplnost, je obdivuhodné, co vše Jiří Uhlíř shromáždil; a především je obdivuhodné, co vše a koho naše velká spisovatelka inspirovala.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Filosofská historie komentovaná a ilustrovaná

JIRÁSEK, Alois. *Filosofská historie*. Komentované vydání.

Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli ve spolupráci

s Městskou galerií Litomyšl a nakladatelstvím Arbor vitae. 2021. 168 s.

ISBN 978-80-906805-8-6 (Regionální muzeum v Litomyšli),

978-80-7467-152-4 (Arbor vitae)

Alois Jirásek (1851–1930), milovaný, uctíváný i proklínáný český spisovatel, který proslul svými historickými romány, ať už z doby husitství (*Proti všem*), doby pobělohorské (*Temno*), či národního obrození (*F. L. Věk*, *Filosofská historie*); k dalším známým dílům patří např. *Psohlavci*, *Poklad*, *Staré pověsti české* nebo hry *Lucerna* a *Vojnarka*. Ať už si o Jiráskovi myslíme cokoli a máme ho zprostitveného povinnou školní četbou nebo vyzdvihováním (a zkraslováním) jeho díla za minulého režimu, přece jen je důležitou a nepominutelnou osobností naší literatury.

Mezi vrcholná díla české literatury patří jeho *Filosofská historie*. Novela, odehrávající se v prostředí studentů filosofického ústavu v Litomyšli v letech 1847–1848 a za revoluce 1848 v Praze, vyšla poprvé v časopise *Světovzor* v roce

1878 a od té doby se z Jiráskových děl těší značné popularitě, jistě i díky tomu, že jde na rozdíl od jeho velkých románů o krátké a čtivé dílo s poutavým dějem. Jde o archetypální příběh horkokrevného mládí, lásky, odhodlanosti a touhy po svobodě, zasazený do maloměstského prostředí. *Ličením revolučních událostí roku 1848 však přesahuje lokální zakotvení a podává obecný dobový portrét. Je idylickým vyprávěním o studentském životě, jeho radostech i strastech, o hledání lidského štěstí, které ústí na jedné straně v naplnění sdílené lásky, a na straně druhé v nalezení vlastní smrti. Zpracovává nadčasová témata a svou povahou má schopnost neustále oslovovat nejen mladou generaci, charakterizuje novelu editor nového vydání Martin Boštík.*

V průběhu času lákala novela uměleckou obec natolik, že se dočkala nejen filmové (*Filosofská historie* byla v roce 1937 zfilmována režisérem Otakarem Vávrou), ale i divadelní, rozhlasové, baletní a nakonec i muzikálové adaptace. Byla také přeložena do několika cizích jazyků.

Sám Jirásek v Litomyšli žil, tvořil a vyučoval dějepis a další předměty čtrnáct let, od roku 1874, a z litomyšlského prostředí čerpal i jiná díla, např. povídky *U rytířů* (1880) a *Na staré poště* (1881); právě tyto dva příběhy později spojil s *Filosofskou historií* do jednoho svazku s názvem *Maloměstské historie* a roku 1890 jím zahájil své Sebrané spisy. K Litomyšli měl Jirásek vřelý vztah nejen proto, že šlo o jeho první profesní působiště, ale také proto, že se zde oženil a založil rodinu. I po přestěhování do Prahy v roce 1888 se do Litomyšle pravidelně a rád vracel.

Nové vydání je obohaceno o podrobný poznámkový aparát, rozsáhlou doprovodnou studii a obrazové přílohy, které připravil Martin Bošík z Regionálního muzea v Litomyšli, a to za ediční a odborné spolupráce se Stanislavem Vosykou z Městské galerie Litomyšl, který též napsal medailon ilustrátora (*Renesanční člověk a Litomyšlan srdcem František Šmilauer*). Skvostný výtvarný doprovod tvoří díla orlickoústeckého malíře Františka Šmilauera (1892–1972).

Poznámky pod čarou doprovázejí text Jiráskova díla; je jich 220 a přinášejí informace o reáliích, osobnostech či dílech a vysvětlují různé pojmy nebo archaismy. Doprovodná studie má název *Alois Jirásek, Litomyšl a Filosofská historie* a dozvíme se z ní vše potřebné a velmi zajímavé kolem těchto témat (podkapitoly: Jirásek a Litomyšl, *Filosofská historie* jako kulturní fenomén, Ke vzniku novely, Historické souvislosti, Postavy *Filosofské historie*, Pohled z druhé strany. Ozvěny roku 1848 v písemnostech litomyšlských piaristů, Spisovatel Jirásek a dějiny, Jirásek a Zdeněk Nejedlý, *Filosofská historie* roku 1948). Kniha je krásně vypravená i výtvarně a graficky, včetně pěkné obálky; potěší i příložená záložka. Doprovodné texty, poznámky a ilustrace znásobují zážitek z četby Jiráskovy novely.

Regionální muzeum v Litomyšli připravilo k tématu i výstavu *Alois Jirásek, Litomyšl a Filosofská historie* (22. 8. 2021–2. 1. 2022). Výstava k 170. výročí narození Aloise Jiráského připomíná život a literární tvorbu jednoho z našich nejvýznamnějších a nejvlivnějších spisovatelů v době jeho pedagogického působení na gymnáziu a městské realce v Litomyšli v letech 1874–1888.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

Co pro vás připravujeme...

- **Téma měsíce:**
 - Zapojení studentů knihovnictví do výzkumu
 - Politici a knihovny
- **Knihovna roku 2021 – Knihovna J. M. Hovorky ve Stanicích – se představuje**
- **Cyklus o současné literatuře: francouzská literatura**
- **Příloha pro knihovníky dětských oddělení, tentokrát zaměřená na předškolní děti ve věku 3–6 let s rodiči**
- **Události:**
 - *Biblioteca Academica 2021*
 - *Periodická paměť* – o konferenci z cyklu *Knihní kultura 19. století*
- **Knihovny v novém:**
 - Městská knihovna Šlapanice
 - Karvinská knihovna 10 let v novém a další materiály.

Fantastický poslech

Audioknižní produkce ne vždy kopíruje produkci knižní, alespoň co se zastoupení jednotlivých žánrů týče. Zatímco detektivky se pro poslech nabízejí víceméně od počátků dějin audioknižního záznamu, jak jsme dokládali v předchozím dílu (viz *Čtenář*, 2021, č. 10, s. 362–364), fantastika do uší měla pomalejší rozjezd.

Žebříčky nejprodávanějších knih už několik let neokupují pouze kuchařky a novinkové romány pro ženy, ale překvapivě se do něj pravidelně probíjávají zástupci literární fantastiky, mnohdy dokonce tuzemské. Jenže čtenáři žánrů sci-fi a fantasy se stavěli k mluvenému slovu spíše rezervovaně a ani audioknižní nakladatelé se poměrně dlouho nesnažili tuto cílovou skupinu oslovit.

Vysvětlení pro tuto vzájemnou zdrženlivost se nabízí hned několik. Milovníci knižní fantastiky patří mezi náruživé čtenáře, kteří zálibně poměřují tloušťku knižního svazku a milují mnohostránkové série (ty z hlediska přípravy audioknižního vydání přirozeně patří k těm nejnáročnějším). K jakémukoli krácení svých oblíbených knih se staví s nechtí a preferují nezkrácené verze. Na své čtenářství jsou náležitě hrdí, a tak mohou poslech vnímat jako určité znesvěcení vztahu s dílem. Jen neradi slyší, že jejich čtení je mnohdy překotné a poslech by je ve vztahu k textu zklidnil a umožnil jim vychutnat si každé slovo.

Audiofantastika v e-formátech

Pro knihovny může být matoucí i fakt, že fantastiku vyhledávají zejména mladší čtenáři, kteří mnohdy nedisponují přehrávači s CD mechanikou. Pevný nosič tedy neupotřebí a preferují formát MP3 stažený rovnou do počítače či mobilního telefonu. Audioknižní nakladatelé proto ne vždy vydávají titul i na disku a nahrávku posílají do světa jen prostřednictvím Audiotéky, Audiolibrixy a dalších onlineových platform.

Nakladatelství Walker & Volf, od počátku specializované na namlouvání fantastiky, proto velmi záhy ustoupilo od vydávání audioknih na pev-

ných nosičích. Jejich posluchači se nyní předhánějí v debatách o výhodách a nevýhodách různých k poslechu určených aplikací.

Audiofantastika na regálech

Knihovny z takto nastaveného vztahu mezi posluchačem a mluveným slovem nutně vypadávají a mohl by vzniknout dojem, že o jejich pečlivě vybranou kolekci audioknih nebude zájem. Jenže i vášnivý čtenář fantastiky nejprve musí poslech objevit, rozvinout v sobě poslechové návyky a zorientovat se v nabídce audioknižního trhu. Pokud napoprvé sáhne po nekvalitní nahrávce své oblíbené knihy, odradí ho to nadlouho od jakéhokoli poslechu.

Knihovnici by se proto neměli zříct budování reprezentativní nabídky audioknižní fantastiky na hmotných nosičích. Ostatně třeba vydavatelství OneHotBook je kompaktním diskům věrné a do světa vysílá nahrávky souběžně oběma kanály. Audioknižní tituly mohou pomoci knihovníkům zaujmout třeba zájemce, které nadchla zdařilá filmová adaptace. Pro teenagery by takto mohl zafungovat třeba zombie příběh líčený hlasy Dany Černé, Vasilu Fridricha a Kláry Sedláčkové-Oltové **Všemi dary obdarovaná** (OneHotBook

2016). Pro mužské publikum byl silným zážitkem **Marťan Andyho Weira** (OneHotBook 2016) vyprávěný Janem Zdražillem a Janem Vondráčkem, **Artemis** od téhož autora v podání Terezy Dočkalové (OneHotBook 2018), **Parazit** Davida Koeppa načtený Filipem Švarcem (Tympanum 2020) nebo **Stroje jako já** lana McEwana v interpretaci Hynka Čermáka (Témbr 2021). Posluchačkám zase skvěle sedne populární **Cizinka** Diany Gabaldonové (OneHotBook 2018) v podání Jitky Ježkové, **Dokonalá manželka** od J. P. Delaney (Témbr 2020) nebo **Svědectví** Margaret Atwoodové na-

čtené Vilhou Cibulkovou, Veronikou Khek Kubařovou, Evou Josefíkovou a Martinem Myšičkou (OneHotBook 2020).

Fantastika pro staré i mladé

Ostatně sci-fi romány

hlital v mládí leckterý dnešní senior, pro kterého může být audioknižní vydání vítanou vzpomínkou na dávný čtenářský zážitek. Novinkové audioknižní zpracování **Nadace** od Isaaca Asimova (OneHotBook 2021) předkládá dílo poprvé publikované roku 1951. Interpretace a nasazení Martina Myšičky rozptýlí jakékoli pochybnosti, zda je nutné si klasická díla znovu přečíst. Na taková předsevzetí se totiž ani v důchodu často nedostává času. Někdy ke stáru čtenáře zradí zrak a o to víc poslech uvítá. Třeba se se zájmem zaposlouchá do **Planety opic** Pierra Boulla v interpretaci Davida Novotného (OneHotBook 2020), **Války světu** Herberta G. Wellse v podání Martina Preisse, někde-

rého z nových českých audiovydání Orwellova románu **1984** (OneHotBook 2021, Tympanum 2021 či AudioStory 2021) nebo přednesu Roberta Lichého ve zkrácené četbě kultovního románu **Den trifidů** (Radioservis, Tympanum 2017).

Přesto si musíme přiznat, že vědeckofantastické vize logicky stárnou. Na Měsíci už lidé přistáli a ponorky se potopily do hlubin oceánů nejen v románech Julese Verna. Jenže oblíbené verneovky, které jako dobrodružnou literaturu pro mládež hltali dnešní prarodiče, jsou pro současné děti už jen obtížně čitelné. Supraphon proto už před časem vsadil u Verneových románů na notně zkrácené mnohohlasé dramatizace.

Senzaci však u dětí vyvolalo spíš audioknižní zpracování prvního potterovského dílu **Harry Potter a Kámen mudrců**, které v podání Jiřího Lábusy vyšlo na osmi magnetofonových kazetách (Supraphon 2001), o sedm let později pak na dvanácti CD. Autorka Joanne Rowlingová si totiž dává velký pozor, aby se s jejím dílem nenakládalo nevhodně a krácení by rozhodně neschválila.

Nikdy nekončící poslech

Pro fantasy žánr je zásadní, že současně možnosti zvukového záznamu umožňují bez krácení nahrávat rozsáhlé sagy. Do nich se s odhodláním pouští nakladatelství Tympanum, pro které Aleš Procházka načetl Tolkienova **Pána prstenů** (Tympanum 2014). Celkově celá trilogie vydá na padesát devět hodin poslechu. U sagy **Píseň ledu a ohně** se František Dočkal musel poprat s četbou ještě obsáhlejších svazků. Vždyt **Hra o trůny** vydala na čtyřicet čtyři hodin (Tympanum 2014), **Střet králů** už na padesát hodin (Tympanum 2014), **Bouře mečů** šedesát tři hodin (Tympanum 2015) a podobně trvá i poslech dílu **Tanec s draky** (Tympanum 2016), který byl proto vydán na kompletu pěti mp3 CD.

Nejen mladší publikum ocení, že se Tympanum pustilo do nahrávání série **Jeho temné esence** od Phillipa Pulmanna. **Zlatý kompas** namluvila Martina Krátká (Tympanum 2019). A toto nakladatelství také publiku postupně předkládá tituly nesmírně populárního Neila Gaimana. Od dětskému publiku určené a strašidelně laděné **Koralíny** (Tympanum 2019) v podání Kristýny

Podzimkové přes pohádkově laděný **Hvězdný prach** (Tympanum 2021), který čte stále hlasově bravurnější Matouš Ruml, zaháčkovaný v Gaimanovi už četbou **Nikdykde** (Tympanum 2019), po bestsellery typu **Američtí bohové** (Tympanum 2019), ve kterých Kajetán Písařovic předvedl skvělý výkon. Nejnověji čte Ondřej Brousek **Knihu hřbitova** (Tympanum 2021).

Zasmát se u fantastiky

Fantasy žánr má mnoho poloh a někteří fanoušci upřednostňují humoristická díla. Popularita Terryho Pratchetta a jeho knih ze série **Úžasná Zeměplocha** rostla postupně a svůj lví podíl na ní měla osobnost překladatele Jana Kantůrka. Ten nejen okořenil překlady mnoha přidanými vtípkami a jazykovými hříčkami, ale též s chutí a se skvělým přednesem předčítal ukázky z Pratchettových knih při setkáních s fanoušky Zeměplochy. Obliba těchto čtení vyústila v natočení několika knih namluvených Janem Kantůrkem: **Barva kouzle**, **Čaroprávnost a Lehké fantastično** (Headmade 2008), o pět let později **Mort** a **Magický prazdroj** (Talpress 2013).

Nadšení, které nahrávky v podání (byť neškoleného) překladatelova hlasu přinesly, bylo velké. Proto se nakladatelství OneHotBook – ohlašující záměr postupně vydávat Pratchettovy knihy – zprvu obávalo reakcí fanoušků. Nakonec ale profesionální kvalita nahrávek přesvědčila a tituly jako **Soudné sestry** (OneHotBook 2018) či **Strážě, strážě** (OneHotBook 2018) nesmírně vtípně čtené Janem Zdražillem přilákaly Zeměploše další vyznavače.

Mezi audioknižními na CD dostupnými vydáními humoristické fantasy je třeba zmínit také sérii **Stopařův průvodce galaxií**, u které si Vojtěch Dyk a Vojta Kotek předávají štafetu ve čtení jednotlivých dílů (Tympanum 2017, 2020, 2021).

Pirátské nadšení

Počítačová gramotnost zaničených fanoušků fantastiky má i svou nepřijemnou stránku. Rádí se totiž o své oblíbené tituly dělit. Nejen tedy, že jim není cizí stahování nelegálních kopií samotných textů, sdílí též jejich audiovydání, a to nejen ta profesionálně načtená. V této komunitě je více než u čtenářů jiných žánrů rozšířeno amatérské načítání textů, ovšem bez souhlasu autora či držitele autorských práv. Dohadování

se o zmařených investicích nakladatelských domů, které zaplatily statisíce za kvalitní načetní díla (a přirozeně mají nasmlouvané vztahy se spisovateli a překladateli), připomíná házení hrachu na stěnu.

Právě knihovny by mohly přispět k vyššímu povědomí o autorských právech a jejich ochraně. Samy musí respektovat licenční smlouvy s kolektivními správci autorských práv. I ochranná devítiměsíční lhůta, kterou musí dodržet, než začnou zvukový záznam půjčovat absenčně, slouží jako jistá prevence.

Fantastika z domácích luhů a hájů

Rozdělení Československa někdejší československý fandom neroztrhlo. Čeští fanoušci sledují slovenskou scénu a zájem slovenské strany o české tituly je navíc podpořen i bezproblémovým čtením knih publikovaných v češtině. Mladší generace Čechů přece jen schopnost slovensky číst ztrácí. Dobrou cestou, jak se znovu v blízkém jazyku cítit jako doma, může být třeba poslech slovenské fantastiky. Například obliba knih Juraje Červenáka už je taková, že jsou dostupné ve slovenském i českém audioknižním vydání. Podobně na tom začínají být i mysteriózní díla Jozefa Kariky – častěji v interpretaci Petera Kočiše (vydává Publising), nově ale též **Tma** načtená Vasilem Fridrichem (OneHotBook 2020).

Klasické sci-fi téma zpracovává například Emil Hakl v románu **Umina verze** a David Novotný s Karolínou Strykovou nám jej s nasazením přečtou (OneHotBook 2017). Do minulosti, nicméně alternativní, zavede posluchače napínavý špionážní sci-fi román Lukáše Vavřečky **Tesla Noir** (Témbr 2021) v podání Vasila Fridricha. Naopak o vzdálené budoucnosti a mimozemských civilizacích pojednává velice oblíbená saga **Micelium** Vilmy Kadlečkové (OneHotBook 2014–současnost).

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

LUKÁŠ VAVŘEČKA

| lukas.vavrecka@upce.cz

Foto: Lukáš Vavřečka

Příště: **Adaptace**

Městská knihovna Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou v novém

Městská knihovna v Rychnově nad Kněžnou již dlouhá léta působila v nevyhovujících podmínkách v budově Společenského centra, kde kromě ní byly i další subjekty a organizace. Knihovna v této budově fungovala v několika patrech a prostory již nevyhovovaly svou velikostí. Vedení města přistoupilo na myšlenku přebudovat na knihovnu bývalé, léta nevyužité kino.

Byly zpracovány celkem tři studie; na jedné se shodlo jak vedení města, tak i zaměstnanci knihovny. Vítězná studie posloužila k přípravě projektové dokumentace. Nové architektonické pojetí si vzalo za cíl různě přistavované konstrukce staré budovy eliminovat, fasády zjednotit a doplnit budovu moderními architektonickými prvky. Nejzajímavější při projekci interiérů byla vestavba podlaží v bývalém sále a nad foyer, která je ocelová a vynáší nově sklady knih s velkým zatížením, a nový multifunkční sál, což znamená mnoho sloupů v prostoru knihovny. S nimi se museli projektanti vypořádat, aby využitelnost přízemí byla maximální. Rekonstrukce probíhala v letech 2018–2019 a stála téměř 100 milionů korun.

Knihovna v novém

Městská knihovna se pro veřejnost uzavřela 31. 1. 2020 z důvodů stěhování. Během února a první poloviny března se přestěhovala do nového zrekonstruovaného objektu bývalého kina. Přestěhováním získala knihovna nové, krásné a účelné prostory, hlavně vše na jednom místě včetně sálu. V přízemí – vstupní hale – je velký prostor pro pořádání výstav. To v původní knihovně nebylo možné. Oddělení pro dospělé a pro děti jsou sice samostatná, ale jsou propojena kypnými dveřmi (lítačkami), takže návštěvníci knihovny mohou přecházet mezi odděleními.

Čítárna je umístěna za oddělením pro dospělé, což je oproti staré knihovně další obrovská výhoda. Toto oddělení má krásnou a světlou polohu a v létě je možnost posedět si s knihou či časopisem a novinami venku.

V přízemí je umístěna kancelář a sklad pro výměnný fond, protože Městská knihovna v Rychnově nad Kněžnou plní mimo jiné i funkci knihovny pověřené regionálními funkcemi. V prvním patře se pak nacházejí sklady pro beletrii, naučnou literaturu, noviny a časopisy. Všechny sklady jsou složeny z policových regálů na pojízdných podvozcích. Tímto typem regálů knihovna získala vysoce efektivní skladový systém, který výrazně zvýšil využití prostoru. Oproti původní knihovně další obrovská výhoda. Dále se v této části nacházejí kanceláře. Všechny knihovnice tak získaly důstojné a klidné pracovní prostředí.

Komfort pro návštěvníky

Návštěvníkům naší nové knihovny nabízíme krásné, prostorné a přehledné prostory ve všech odděleních. Nově má knihovna bibliobox, který umožňuje uživatelům samoobslužné vracení vypůjčených dokumentů (knih, časopisů) 24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Dále nabízíme možnost posezení venku s knihou či časopisem a k tomu si můžete dát kávu či čaj. V knihovně je totiž nově k dispozici automat na kávu různých druhů a čaj.

A v neposlední řadě je další obrovskou výhodou multifunkční sál s kapacitou 80 míst. Sál disponuje výsuvným hledištěm, takže je možné jej využít jak s hledištěm, tak i bez, se stolovou úpravou.

Pandemie změnila plán otevření

Plánované slavnostní otevření 30. 3. 2020 a spuštění pravidelného provozu od 1. 4. 2020 se však neuskutečnilo z důvodu vyhlášení nouzového stavu. Musely být zrušeny dubnové i květnové akce knihovny.

Knihovna se tedy otevřela veřejnosti až 4. 5. S ohledem na epidemiologická opatření bylo nutné v rámci provozu i nadále dodržovat povinnost nošení roušek, dezinfekce rukou, dodržování rozestupů a knihy se ukládaly do karantény. Od pondělí 1. 6. 2020 byla otevřena i čítárna společně s využitím internetu, a to vše opět s dodr-

Útulné prostředí oddělení pro dospělé umožňuje v létě posezení s knihou nebo časopisy i venku

žováním rozestupů, dezinfekce rukou a nošení roušek. Rovněž byly v obou půjčovnách zpřístupněny online katalogy. Den otevřených dveří pro veřejnost se nakonec uskutečnil 17. 9. 2020 v odpoledních hodinách. Celkem se do knihovny přišlo podívat na 500 návštěvníků a podle ohlasů se nové prostory knihovny líbily a všichni byli spokojeni.

Ocenění v architektonické soutěži

Celkově jsme s novou knihovnou spokojeni nejen my, zaměstnanci knihovny, ale i uživatelé, z řad veřejnosti máme kladné ohlasy. Největší poctou ale pro nás je skutečnost, že proměna bývalého rychnovského kina v moderní knihovnu zaujala loni porotce krajské architektonické soutěže, kteří jí udělili titul Stavba roku 2021 Královéhradeckého kraje. Členy poroty zaujala knihovna svým příběhem. Ocenili, že byl využit objekt, který již neměl další poslání a budova knihovny je nejen velice pěkně projekčně vyřešena, ale vdechla mu i nový život.

NADĚŽDA KALOČOVÁ

nada.kalocova@kulturark.cz

Foto: MěK K. Poláčka v Rychnově n. Kněžnou

Nejnovější překlady německé beletrie

Díky masmédiím víme o dění na opačném konci planety kolikrát víc než o tom, co se stalo za humny. Týká se to zřejmě i literatury našich sousedů. V záplavě knih přeložených z angličtiny anebo jiných „trendy“ jazyků se němčina stává popelkou, kterou neprávem přehlízíme. Možná v čtenářském povědomí stále přežívá překonaná představa, že německá literatura postrádá humor, filozofuje a teoretizuje, je suchopárná a neživotná, uspokojí leda akademiky a neotevřítá zajímavá témata. To ovšem dávno neplatí a následující řádky nechtějí skrývat pisatelčinu velkou ambicí doložit tvrzení argumenty a získat aspoň pro několik knih napsaných původně německy nové nadšené čtenáře.

Na „světovost“ německy psané literatury poukazuje mimo jiné mezinárodní literární ocenění. Zůstaneme-li u té nejprestižnější ceny, u Nobelovy ceny za literaturu, připomeňme, že v uplynulých dvou dekádách nového milénia putovala do rukou německy píšících autorů hned třikrát; a těsně předtím, roku 1999, ji obdržel **Günter Grass** (1927 až 2015). V roce 2004 byla oceněna rakouská spisovatelka a dramatička **Elfriede Jelineková** (* 1946), v roce 2009 Němka z rumunského Banátu **Herta Müllerová** (* 1953), v roce 2019 Rakušan **Peter Handke** (* 1942), který dlouhodobě žije ve Francii, publikuje však v rodném německém jazyce.

Současná německá literatura je tematicky pestrá a nebývale různorodá, neboť ji za svůj literární jazyk přijala také řada autorů a autorek s takzvaným migrantským pozadím. Jen v Německu (nikoli tedy na celém německojazyčném knižním trhu, který zahrnuje také Rakousko, velkou část Švýcarska plus ostrůvky německy hovořících komunit na celém světě) vyjde ročně zhruba 80 000 knižních novinek. V České republice vychází v dlouhodobém průměru ročně okolo tisícovky knih přeložených z němčiny (celkem u nás vychází 16 000–18 000 knih za rok), převážně tituly odborné a žánrové. Zůžeme-li perspektivu na opravdu kvalitní beletrii, zůstane nám třeba jen deset pozoruhodných titulů za rok – ale to přece není tak málo!

Které romány, povídkové soubory, ságy či novely si tedy zaslouhují naši čtenářskou pozornost? I když leckteré knihy na první pohled upoutají obálkou, rozhodnutí čist-nečist obvykle určuje až odpověď na otázku: *A o čem to je?* Proto následující knižní doporučení třídím do tematických „košů“, z nichž si snad každý vybere.

Válečná traumata

Mnohokrát zmapované, přesto stále živé a potřebné téma představuje válka. Překvapivé momenty v recepci válečných zkušeností přinášejí např. novinky z nakladatelství Prostor, ať už je to román *Přeběhlík* **Siegfrieda Lenze** (1926–2014), dnes klasika světové poválečné literatury, nebo román *Zimní včely* **Norberta Scheuera** (* 1951).

Lenz do svého druhého románu, který napsal v pětadvaceti letech, vložil autobiografické prvky, když popisoval dezerci mladého vojáka wehrmachtu Waltera Prosky k Rudé armádě, a otevřel tak řadu etických otázek svědomí a viny. Z důvodu tabuizace tohoto tématu román v Německu v padesátých letech, kdy jej autor předložil nakladateli, nevyšel; v pozůstalosti byl objeven až po autorově smrti a vyvolal značný ohlas.

České vydání z roku 2020 doprovází doslov překladatele Petra Dvořáčka, který poukazuje i na konstanty Lenzova díla jako živé dialogy, užití dialektu v jazyce, citlivé popisy zvuků, jemný humor, díky nimž si autor získal oblibu čtenářů několika generací.

Zatímco se román *Přeběhlík* odehrává v bažinách na ukrajinsko-bělorusko-polských hranicích, dějištěm *Zimních včel* (česky 2021 v překladu Jitky Nešporové) je německo-belgické

pomezí. Prostřednictvím denníkových záznamů Egidia Arimonda, včelaře a epileptika, který kvůli svému onemocnění unikl válečnému nasazení, prožíváme poslední rok a půl druhé světové války očima vzdělaného Němce, který pomáhal židovským uprchlíkům

přes hranice. Citlivě podaný osobní příběh odráží komplexnost mezilidských vztahů a rozkrývá také paralely mezi uspořádáním společností lidí a včel.

Válečná traumata nepostihují jen přímé aktéry, ale i následující generace – toto téma rozvíjí ve svých románech *Zemřít na jaře* a *Bůh onoho léta* **Ralf Rothmann** (* 1953), jehož knihy vydalo v překladu Tomáše Dimtera Argo (2017, 2021). Jaro v prvním titulu neodkazuje jen k ročnímu období, ale také k „jaru“ lidského života. Walter Urban, protagonista románu a postava v mnoha ohledech inspirovaná osudy autorova otce, byl do SS naverbován začátkem roku 1945 jako sotva osmnáctiletý a zážitky z fronty ho doživotně poznamenaly, byl mj. postaven před volbu střilet, nebo být zastřelen, když dostal příkaz potrestat kamarádovu dezerci.

Válka, a tentokrát válka třicetiletá, silně rezonuje také v groteskním historickém románu *Tyll* (česky 2019) německo-rakouského spisovatele

Daniela Kehlmann (* 1975), který však ke zvolené látce nepřistupuje s pokorou historika, ale invencí umělce. Pozdně středověkého kejklíře Enšpíglu, jenž se stal v knížkách lidového čtení oblíbenou postavou blázna, nechává pu-

tovat v literárním čase a prostoru: zasazuje jej do konkrétních událostí s reálnými historickými

osobnostmi, jako byli např. zimní král Fridrich Falcký a jeho žena Alžběta Stuartovna, u nichž Tyll působil ve službách jako dvorní šašek, jindy popisuje obléhání Brna z perspektivy řadového vojáka v podzemní šachtě zasypané výbuchem, kde se právě Tyll ocitl. Německá literární kritika o Tylovi napsala: *Román je špinavý, vlhký a studený, páchne morem, smrtí a zkázou – a přesto přitakává životu a je nesmírně vtipný*. Kdo by se nechtěl přesvědčit? Koneckonců Daniel Kehlmann nestvrzuje své literární nadání poprvé – česky si můžeme přečíst i další jeho knihy: *Mahlerův čas* (česky 2004, překlad Jana Zoubková), *Vyměrování světa*, *Já a Kaminski* a *Sláva* (česky 2007, 2012 a 2013, vše přeložil Tomáš Dimter).

Perspektivě zmíněných románů dominuje mužský pohled, válečné konflikty a obecněji dějinné zvraty se však dotýkají všech.

Mimořádně čtivě vykreslila celé panorama pohnutých německých dějin 20. století **Carmen Kornová** (* 1952), novinářka z Hamburku, v třídílné sérii shrnuté pod názvem *Sága jednoho století*, kterou vydalo v překladu Zlaty Kufnerové nakladatelství Prostor (česky 2019–2021). Ústředními postavami je čtveřice žen z hamburské čtvrti Uhlenhorst: každá má jinou povahu a jiné sny i životní plány, vždyť také každá pochází z jiného sociálního prostředí. Henny a Käthe se znají od dětství a obě si po skončení první světové války přejí být porodními asistentkami, sirotek Lina se stane učitelkou, Idě nalinkoval budoucnost její zámožný otec. Psychologicky propracované a dovedně propletené osobní příběhy žen (upomínající na bestselery *Geniální přítelkyně* Eleny Ferrante) odrážejí dobové konvence, atmosféru i osudové rány, kterým lidé nejen za války museli čelit. Závěrečný díl konfrontuje sedmdesátileté protagonistky s pádem berlínské zdi, nemocí AIDS či válkou na Blízkém východě.

Zúčtování s minulostí

Váznivě čtenáře a čtenářky, kteří se nezaleknou bezmála devíti set stran, jistě v mnoha ohledech překvapí úspěšná rodová saga *Osmý život (pro Brillku)* gruzínsko-německé autorky **Nino Haratischwilliové** (* 1983), kterou pro nakladatelství Host přeložila Michaela Škultěty (česky 2020). Titulní Brillka je mladá Gruzínka, kterou její teta seznamuje se spletitou historií celé rodiny Džášiových, v níž měly po generace hlavní slovo ženy, avšak za války i během tuhého komunistického režimu v SSSR musely také trpět za provinění svých manželů a otců. Jako nesmiřitelný dogmatik je vykreslený dědeček Konstantin, zatímco obdivu dívek v rodině se těší jeho sestra Kitty, která emigrovala do Londýna a zahájila tam hudební kariéru. Tato příběhová linie vede i do Československa, k událostem pražského jara. Haratischwilliová poukazuje také na jižanskou mentalitu Gruzínců, nevyhýbá se složitě otázce národnostního sebeurčení, přitom nemoralizuje, působivě využívá i prostředků magického realismu, když např. vtahuje na scénu mrtvé, kteří neúčastněně pozorují přítomnost, již svou smrtí unikli. Román má nedorečený závěr, končí prázdnou, nepopsanou stránkou, symbolizující naději, že osmý život titulní Brillky, který má být teprve odžit, s sebou všechno to historické břímě (nejen v podobě skutečných, ale i domnělých křivd) uplynulého století už nepotáhne...

Předností komplexně vystavěného románového děje s mnoha fazetami je možnost názorně ukázat tragické rozměry života v nesvobodě.

To je ostatně leitmotivem celé tvorby nobelistky **Herty Müllerové** (* 1953), které je v tomto čísle časopisu věnován samostatný článek na s. 34–35. Müllerová se vztahuje k rodnému Rumunsku, zatímco **Ilija Trojanow** (*1965), pocházející ze Sofie, se svým románem *Moc a vzdor* (česky 2018, překlad Radka Denemarková) vypořádává s poválečnou bulharskou historií. Připomíná osudy bulharských politických vězňů z období komunistického režimu a poukazuje na univerzální pravdu, že zločiny a traumata minulosti nelze zametat pod koberec, ale je třeba o nich veřejně mluvit a odčinit je, sledovat jejich důsledky a paralely i v dnešní době.

O zúčtování s minulostí v jistém smyslu píše také **Bernhard Schlink** (* 1944), autor slavného *Předčítače* (česky 2002), ve své nejnovější po-

vidkové knize *Barvy loučení* (česky 2021, překlad Jana Zoubková). Vzdělání a dobře situovaní stárnoucí muži bilancují svá zbabělá životní rozhodnutí, milostné avantýry i sourozenecké křivdy. Celkem devět melodramat nabízí napínavě rozehraný děj, dilemata, v nichž milenci překračují společenská tabu, a provokují čtenáře k rozkrývání pravdy o lidském životě. Zpracování společenské i osobní historie je také tématem Schlinkova románu *Olga* (česky 2019), který vypráví silný příběh nenaplněné osudové lásky mezi Herbertem a titulní Olgou, milostná tematika spojuje rovněž povídky ze souborů *Útěky z lásky* (česky 2001, překlad Tomáš Kafka) a *Letní lži* (česky 2010, překlad Zlata Kufnerová).

Vesnické romány

Zatímco na přelomu tisíciletí se v německé literatuře mluvilo o tzv. „dívčím zázraku“, který představovaly mladé debutující autorky jako Judith Hermannová a Juli Zehová (jež se během následující dekády etablovaly jako mezinárodně úspěšné spisovatelky a řada jejich knih byla přeložena také do češtiny, mj. *Letní dům, později,*

Nic než přízraky, Lettipark od Hermannové nebo *Orlí a anděle, Hráčský instinkt, Temná energie* a *Ve jménu metody* od Zehové), zdá se nyní, že jedním z aktuálních trendů v německé literatuře jsou tzv. vesnické romány. V souvislosti s pandemií je útěk z přelidněného velkoměsta a atraktivita venkova pochopitelná, ale už předtím zaznívaly hlasy, které hledaly v provincii autenticitu a domov, a to v kontrastu s postupující globalizací.

Z pohledu české recepce k zástupcům německé prózy s vesnickou tematikou nepochybně patří bosenský rodák **Saša Stanišić** (* 1978), u nás známý již svou prvotinou *Jak voják opravuje gramofon* (česky 2011), novinářka a spisovatelka **Dörte Hansenová** (* 1964) s oběma do češtiny přeloženými romány ze severu Německa: *Starý kraj* a *Polední hodina* (česky 2016 a 2019, překlad Viktorie Hanišová) a nejnověji i **Mariane Leky** (* 1973), která debutovala počátkem milé-

nia a byla řazena ke zmíněnému „dívčímu zázraku“ v německé literatuře.

Stanišićův román *Noc před oslavou* (česky 2016, překlad Tomáš Dimter) se odehrává během jediné dlouhé páteční noci ve fiktivní východoněmecké vísce Fürstenfelde. Všichni čekají na zítřek, všichni ještě chtějí něco dodělat, domalovat obraz, zkontrolovat kroniku, skoncovat se životem... Bdí i liška, která se vkrade mezi lidská obydlí. Ne-spí ani převozník, ale ten už je dávno mrtvý. Jazyková vynalézavost, překvapivé prvky magického realismu a strhující pábitelské tempo vyprávění, v kterém nám před očima ožívají bláznivé, a přitom uvěřitelné staré příběhy, pověsti a pomluvy, ocenila v roce 2014 i porota Ceny lipského knižního veletrhu.

Řadou svérázných postav a mnohdy bizarními příběhy nejen se sny o okapi obsadila pohádkově působící svět Westerwaldu také Mariane Leky ve svém mezinárodně úspěšném románu *Co je odtud vidět* (česky 2021, překlad Marta Eich), který se hlásí ke grimmovsko-marquézovské tradici vyprávění. Ve vesnici vřdycky někdo zemře, když se v noci předtím zjeví Selmě ve snu okapi. Sonda do lidského chování tváří tvář smrti vyznívá laskavě a smířlivě, třebaže nezastírá krutost osudu.

Životy umělců

Moderní pohádce Mariane Leky chybí jakýkoli společenský a historický kontext, vztahové konstelace se zdají být platné univerzálně. Často však našemu čtenářskému vkusu konvenuje dovedné propojení literární fikce s fakty a oblíbené tak bývají knihy referující o životech umělců. Zaslouhou nakladatelství Argo je tak například vy-

dání monumentální trojdielné biografie Franze Kafky z pera německého literárního historika **Reinera Stacha** (* 1951), který se tématem zabýval dlouhých osmnáct let. Nazval ji prostě *Kafka* (česky 2016 až 2018) a předložil práci, jež je čtivá, z nejslavnějšího německy píšícího pražského spisovatele činí takřka románovou postavu, a přitom ho nekarikuje a fundovaně zobra-

zuje široké společenské, politické i literární souvislosti. Vedle seriózní biografie může až nečekaně působit kniha kuriozit a drobností nazvaná *To že je Kafka? 99 odhalení* (česky 2021) téhož autora. Kdo však chce zůstat věrný románové formě a přečíst si s empatií vyličený příběh velké lásky mezi Franzem Kafkou a Dorou Diamantovou, tomu doporučuji *Nádheru života* (česky 2011, překlad Věra Koubová) **Michaela Kumpfmüllera** (* 1961).

Slavným pražským rodákem byl také básník Rainer Maria Rilke, který po nějaký čas žil v umělecké kolonii Worpswede na severu Německa, kde se odehrává *Koncert bez básníka* (česky 2016, překlad Tomáš Dimter) **Klausa Modicka** (*1951), román tematizující mimo jiné rivalitu různých přístupů k umění.

Defilé postav politického, společenského a kulturního života předválečné Evropy bravurně představil ve svém hojně překládaném bestselleru *1913 – léto jednoho století* i v pokračování *1913 – co jsem ještě chtěl vyprávět* (česky 2013 a 2021, překlad Tomáš Dimter) novinář **Florian Illies** (* 1971). Svoji kulturněhistorickou románovou koláž poskládal na základě faktů z dobových pramenů i hry s pravděpodobností – líčí tak setkání reálná i potenciální, připomíná, co ze života slavných malířů, herců, spisovatelů, sportovců či lékařů nevešlo ve všeobecnou známost a s ironií sobě vlastní zachycuje také iluze doby, v níž svět *nabral takové tempo, jako nikdy předtím*, konstatuje autor.

Jaké iluze si hýčká doba naše, může přemýšlivý čtenář vyzkoušet možná i ze stránek čerstvé knižní novinky *Rozhovory.de*, kterou sestavila česká novinářka Zuzana Lizcová z rozhovorů, jež vedla se současnými německy píšícími autory a autorkami. Mezi respondenty jsou pochopitelně i některá jména, která zazněla také zde. Překvapí možná **Jaroslav Rudiš** (* 1972), ale

protože svůj nejnovější román *Winterbergova poslední cesta* napsal původně německy a do češtiny jej přeložila Michaela Škultěty (česky 2021), je od nynějška i on zástupcem německé literatury.

JITKA NEŠPOROVÁ

jitka.nesporova@iliteratura.cz

Herta Müllerová

Když v roce 2009 převzala Herta Müllerová Nobelovu cenu za literaturu, takřka nikdo u nás její tvorbu neznal, zatímco například v Polsku byla „objevena“ již dříve. Z autorčina obsáhlého díla, zahrnujícího vedle prozaických textů také básně, eseje a koláže, je dnes v českém překladu Radky Denemarkové dostupných pět titulů (rok českého vydání uveden v závorce): novela *Cestovní pas* (2010), autorčiny nejúspěšnější romány *Rozhoupáný dech* (2010; cena Magnesia Litera za překlad) a *Srdce bestie* (2011), debutový povídkový soubor *Nížiny* (2014) a nejnověji román *Liška lovec* (2019).

O některých autorech se s nadsázkou říká, že celý život píše jednu knihu, neboť ve své tvorbě rozvíjejí jediné téma, a tím je v případě Herty Müllerové život v nesvobodě, v diktatuře. Na vlastní kůži si prošla trpkou zkušeností života příslušníka utiskované etnické menšiny – jako švábská Němka žila do svých čtyřiatřiceti let v komunistickém Rumunsku, kde byla terčem politických represí, ponižování a vydírání. Bývá také označována za „kronikářku všedního života v diktatuře“.

Herta Müllerová se narodila v roce 1953 do německojazyčné rodiny v západorumunském Nitzkydorfu. Vystudovala germanistiku a rumunistiku na univerzitě v Temešváru, pracovala jako překladatelka v továrně, ale protože odmítala spolupracovat s rumunskou tajnou službou Securitate, byla ze zaměstnání propuštěna. Krátce pak působila jako učitelka. Svoji první knihu – soubor povídek nazvaný *Nížiny* – vydala v Rumunsku na prahu třicítky, ve zkrácené, cenzurované podobě. Za kritiku Ceaușescovy diktatury jí bylo

vůbec první román, který Herta Müllerová napsala, a především také její první kniha, kterou vydala po přesídlení do Západního Německa. Formou takzvaného autofikčního vyprávění zpracovává vlastní historické a politické zkušenosti s Ceaușescovým režimem (kniha vyšla v originále v roce 1992, tři roky po diktátorově smrti), tematizuje přátelství a zradu. Byt protagonistky Adiny, učitelky, jež se přátelí s lidmi v disentu, pravidelně navštěvuje tajná policie a zanechává po sobě stopy v podobě uříznutých končetin na liščí kožešině, kterou má Adina na podlaze. Situace se zdá bezvýchodná, Adina prchá na venkov. Po diktátorově smrti opouští zemi s falešným pasem i někdejší spolupracovník Securitate, který se vydával za přítele. Existenciální úzkost a všudypřítomný paralyzující strach se odrážejí i ve formální stránce textu – próza je lyrizovaná, využívá krátké, jednoduché, zdánlivě prostě popisné věty, v jejichž jádru se však často skrývá metafora, pracuje s opakujícími se motivy (kožešina, písňový nápěv), přitom je fragmentární, připomíná koláž.

Nejslavnější knihou Herty Müllerové je *Rozhoupáný dech*, román, který vyšel v roce, kdy se stala laureátkou Nobelovy ceny. Je inspirovaný osudy německého básníka a překladatele Oskara Pastiora (1927–2006), který rovněž jako Müllerová pocházel z německé rodiny v Rumunsku

opakovaně vyhrožováno smrtí, měla zcela zakázáno publikovat. V roce 1987 získala vízum a vycestovala do Berlína, kde od té doby žije.

U příležitosti vydání českých překladů jejích knih také několikrát navštívila Prahu, naposledy se účastnila veletrhu *Svět knihy* v roce 2019, kdy představila svoji knihu *Liška lovec*. Je to vlastně

a po skončení druhé světové války byl pět let internován v sovětském pracovním táboře na Ukrajině. V roce 1968 využil studijního pobytu ve Vídni k tomu, aby uprchl z Rumunska a přesídlil do Berlína. Po letech své zážitky z lágru Müllerové vyprávěl a ona si je pečlivě zaznamenávala; v roce 2004 dokonce společně podnikli cestu do někdejšího internačního tábora. Deportace do pracovních lágrů na Ukrajině byla poválečným osudem velké části německého obyvatelstva v Sedmihradsku, postihla

mimo jiné také matku Herty Müllerové.

Protagonistou *Rozhoupáného dechu* je Leo Augberg, kterému bylo sedmnáct let, když ho

v lednu 1945 ve vagónu pro dobytek převáželi do sovětského gulagu. Odchod od rodiny a z maloměsta zprvu naivně přivítal, protože nemusel skrývat svoji homosexualitu. Pět let zažíval každodenní boj s „andělem hladu“, který společně s dřinou v koksově „rozhoupával dech“ vězňů, trpěl zimou, nemocemi, krutostí dozorců. Snad díky větě *Vím, že se vrátíš*, kterou ho vyprovázela babička a kterou si dokola opakoval, lágr přežil, ovšem ani po návratu nebyl schopen vrátit se do běžného života. Román do značné míry rezignuje na děj a soustředí se na popis vnitřního světa protagonisty, který líčí poetickým jazykem, a přitom podává mimořádně silné svědectví o kruté realitě a lidské samotě.

JITKA NEŠPOROVÁ

jitka.nesporova@iliteratura.cz

Foto: wikipedia.cz

Z knihovny knihovnické literatury

Zajímavé knižní novinky

Zajímavé české i zahraniční knižní novinky jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR, v databázi knihovnické literatury (https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=kk1).

TRÁVNÍČEK, Jiří. A nation of bookworms?: the Czechs as readers: reading in times of civilizational fatigue. First edition. Prague: Institute of Czech Literature of the CAS, 2021. 212 s. Czech literature studies. ISBN 978-80-246-4661-9

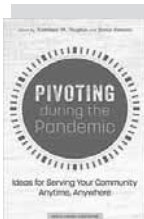
Publikace se podrobně zabývá kulturou čtení v České republice, zemi s celosvětově největším počtem knihoven na obyvatele. Je určena zahraničním čtenářům a představuje českou populaci z hlediska čtenářské kultury. Východiskem jsou

statistické výzkumy čtenářů a čtení z let 2007, 2010, 2013 a 2018, které organizovala Národní knihovna ČR s Ústavem pro českou literaturu AV ČR, a výzkum konaný v letech 2009–2015 metodou čtenářských životopisů. Jednotlivé kapitoly dávají do souvislosti české kulturní realie a analyzují jednotlivé segmenty a jevy čtenářské kultury: čtení, digitální čtení, veřejné knihovny, knižní trh, čtenářskou socializaci (škola, rodina), čas věnovaný čtení i hodnotové preference (nejoblíbenější tituly a autoři). Autor se snaží nastínit dnešní hlavní rysy české čtenářské kultury a zkoumá paralely mezi čtenářskými kulturami jiných zemí a českou jedinečnou vášní pro psané slovo. Kniha obsahuje množství užitečných tabulek a grafů.

O'CONNOR, Cailin and James Owen WEATHERALL.
The misinformation age: how false beliefs spread.
New Haven: Yale University Press, [2019]. ix, 266 s.
ISBN 978-0-300-23401-5

Filozofové vědy působící na Kalifornské univerzitě Cailin O'Connor a James Weatherall se ve své knize zaměřují na problém dezinformací a fake news. Pokouší se najít odpovědi na dvě následující otázky: 1. Proč by nám mělo záležet na tom, abychom věřili pravdivým informacím? 2. Proč prokazatelně nepravdivá přesvědčení přetrvávají a šíří se i přes nežádoucí, někdy dokonce fatální důsledky pro lidi, kteří jim věří? Současná doba je sužována dezinformacemi, falešnými zprávami, alternativními fakty a spory o platnost všeho – od změny klimatu až po počet diváků při slavnostní inauguraci amerického prezidenta. Autoři přesvědčivě dokazují, že to, čemu věříte, závisí na tom, koho znáte. Pro pochopení šíření a vytrvalosti nepravd jsou tedy zásadní spíše sociální faktory než individuální psychologie. Mohlo by se zdát, že existuje zřejmý důvod, proč je víra v pravdu důležitá: nepravdivé informace mohou ublížit. Ale pokud je tato domněnka správná, tak proč je (zjevně) pro mnoho lidí irrelevantní, zda věří skutečným věcem, nebo ne? Pokud sociální síly vysvětlují přetrvávání nepravdivých informací, musíme pochopit, jak tyto síly fungují, abychom mohli účinně bojovat proti dezinformacím.

HUGHES, Kathleen M. and Jamie SANTORO, ed. *Pivoting during the Pandemic: ideas for serving your community anytime, anywhere.* Chicago: ALA Editions, 2021. 133 s.
ISBN 978-0-8389-4974-8

Asociace amerických knihoven vydala publikaci, která představuje 22 aktivit, které veřejné knihovny napříč celými Spojenými státy nabízely svým uživatelům během pandemie covid-19. Je určena k inspiraci a získání nových nápadů pro nové nebo vylepšené služby veřejnosti. Pandemie donutila mnoho veřejných knihoven náhle zavřít

dveře nebo omezit přístup uživatelům. Pracovníci knihoven naopak zdvojnásobili své úsilí, aby mohli i za těchto podmínek poskytovat veřejnosti své služby. Veřejné knihovny demonstrovaly svou odolnost rychlým přechodem na nové režimy služeb, inovativními způsoby propojování čtenářů s informacemi a službami, které potřebují. Najdeme zde příklady toho, co znamená být knihovnou 24/7 s přechodem na virtuální služby splňující tzv. společenský odstup. Mezi zkoumanými aktivitami a tématy najdeme např. službu doručování dokumentů domů, virtuální referenční poradenství, služby malým podnikům, vzdálené čtenářské poradenské a knižní chaty, podporu rané čtenářské gramotnosti, podporu pohybových a duševních aktivit, technické poradenství pro čtenáře, půjčování hotspotů wi-fi, tipy na sociální média a marketing a mnohé další.

BIGNOLI, Callan a Lauren STARA. *Responding to rapid change in libraries: a user experience approach.* Chicago: ALA Editions, 2021. 124 s.
ISBN 978-0-8389-4835-4

Kniha vychází z praktických zkušeností získaných z rozhovorů s vedoucími knihoven, manažery či pracovníky v IT. Tváří v tvář rychlým změnám a novým výzvám je zásadní vrátit se k jednoduché otázce „Proč?“ Při plánování a zavádění změn je potřeba vycházet ze základních hodnot knihoven, jako je zákaznický servis či budování komunity. Kniha nabízí konkrétní pokyny pro stanovení či přenastavení strategických priorit. Zkoumá, jak využít rychlé změny k poskytování citlivějších služeb zaměřených na uživatele. Poskytuje spolehlivé rady v oblasti projektového řízení, řešení problémů, přípravy na budoucí výzvy a osobní zkušenosti z knihoven. Ukazuje, jak se koncept udržitelnosti a flexibility vztahuje k designu a plánování fyzického prostoru: od výběru nábytku a jeho uspořádání až po celkovou infrastrukturu. Představuje komplexní přehled knihovních technologií doplněný uživatelskými zkušenostmi. Poukazuje na překryv digitálních a fyzických služeb a fondů a na možnosti při jejich vylepšování.

VLADANA PILLEROVÁ
vladana.pillerova@nkp.cz

Události

Tabook 2021 v Městské knihovně Tábor

*Pavla Melková čte své básně
v botanické zahradě, která je jen
pár kroků od knihovny*

Stejně jako v minulých letech se tábořská knihovna zapojila do programu festivalu malých nakladatelů *Tabook*. Nabídla debatu o kultuře na malém městě, autorská čtení, záznamy rozhovorů s překladatelkami poezie, semináře o knihách pro děti a dvě výstavy.

Letošní, desátý ročník festivalu se konal první víkend v září. Bylo tradičně slunečno, stánky nakladatelů lemovaly pěší zónu na tábořském Starém městě a na mnoha malých místech probíhaly diskuse, čtení, divadla, koncerty, vernisáže, dílny... Město ožilo a radost ze setkání s kvalitními knihami a lidmi okolo nich byla znát na každém kroku. Knihovna stejně jako v minulém roce připravila dva semináře pro zájemce o tvůrčí práci s dětskou knihou a poskytla prostor několika dalším akcím.

Protože leitmotivem letošního ročníku byl „family byznys“, tedy vše, co souvisí s rodinou, zvolili jsme toto téma i pro první ze seminářů. Lektorka Nina Rutová představila nové i nestárnoucí knihy pro děti na téma „domov a rodina“ a nabídla různé možnosti, jak s nimi v knihovnách i školách pracovat. Druhý seminář s názvem *Komiks – žánr, ze kterého se rodí čtenáři* vedly Julie Zemanová a Marie Podvalová, redaktorky online magazínu *Mravenčí chůva*. Seminářisté vybírali vhodné komiksy pro děti s různými životními osudy i zájmy, jejichž imaginární portréty vytvořila výtvarnice Klára Břicháčková. Portréty spolu s doporučenou četbou jsme vystavili v Galerii Na Schodišti v knihovně, kde v polovině září vystřídal výstavu zapůjčenou od Polského institutu. Jmenovala se *Listuj světem* a byla věnována naučným knihám pro děti přeloženým z polštiny do češtiny.

Z autorů, kteří byli letošními hosty *Tabooku*, jsme v knihovně přivítali zástupce šéfredaktora časopisu *Respekt* Ondřeje Kundru a architektku Pavlu Melkovou. Ondřej Kundra společně s editorem nakladatelství Paseka Ondřejem Nezbedou představil svou knihu *Vendulka: Útěk za svobodu*. Pavla Melková hovořila o knize *Architektura reciprocity*, kterou napsala společně s Miroslavem Cikánem, a v botanické zahradě četla ze své knihy básni *Vnitřní čas*. Díky nakladatelství Fra jsme v knihovně po celý pátek mohli promítat rozhovory s překladatelkami poezie, které během lockdownu natočili Petr Borkovec a Ondřej Lipár.

Debatu *Literatura a knižní kultura v regionu* uspořádala v knihovně platforma Knihex. Moderátorka Anna Štičková v ní společně s ředitelkou *Tabooku* Terezou Horváthovou, ředitelem příbramské Galerie Františka Drtíkova Janem Freibergem a Marikou Zadembskou z Knihovny Třinec hledala způsoby, jak na malých městech podpořit kvalitní kulturu. Tereza mluvila i o tom, jak náročné je *Tabook* organizovat, a o svém přání změnit jeho podobu na menší, komornější akci. *Počítám s tím, že je to naše společná výzva*, napsala později všem, kdo na *Tabooku* spolupracovali. Knihovna výzvu určitě neoslyší. *Tabook* je pro nás stálou inspirací a obohacujeme a věříme, že na zkušenosti ze všech minulých ročníků dokážeme navázat i v příštích letech.

OLGA ČERNÁ | olga.cerna@mkta.cz
Foto: Kateřina Zelová

PJENTAK, Martin. Krize jako příležitost. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2021, (269), 12 [cit. 2021-12-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz.ezproxy3.nkp.cz/mfdnes.asp>.

Rozhovor s ředitelkou Knihovny Třinec Martinou Wolnou nad několika tématy: ocenění této knihovny, dále spolupráce se školami se zaměřením na kritické myšlení, práce zaměstnanců knihovny v době pandemie (například online doporučení čtení, doučování či bezkontaktní půjčování knih a jiná pomoc uživatelům knihovny), pokles dětských čtenářů, ale i činnost ojedinelého oddělení pro mladé čtenáře (12–25 let), samoobslužný způsob půjčování aj.

EGÉŇOVÁ, Karolína. Knihovny marně soupeří o děti se zábavou online. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2021, (250), 12 [cit. 2021-12-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz.ezproxy3.nkp.cz/mfdnes.asp>.

Příspěvek o klesajícím počtu dětských čtenářů. Tento trend je dlouhodobý, avšak více patrný po lockdownu. Pro děti je jednodušší se pohybovat ve virtuálním světě než si zajít do knihovny. Knihovny se snaží tento trend zvrátit a připravují pro děti různé akce na podporu čtenářství.

DOLANSKÁ, Jitka. Knihovna má poklady balneologických publikací. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2021, (258), 16 [cit. 2021-12-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz.ezproxy3.nkp.cz/mfdnes.asp>.

Městská knihovna v Mariánských Lázních má ve svých fondech vzácnou sbírku balneologických publikací (monografie, odborné časopisy, výzkumné zprávy z tohoto a příbuzných lékařských i vědních oborů). V článku naleznete vše o podmínkách půjčení i nejvýznamnějších dílech této balneologické sbírky. Dále se příspěvek věnuje sídлу této knihovny.

Löwitův mlýn se promění v kulturní centrum. *Osmička* [online]. 2021, (12), 4 [cit. 2021-12-01].

Městská knihovna v Praze (MKP), spolek Velký mlýn a Český rozhlas připravili projekt kultur-

ního centra „Zastavení ve Mlýně“. V libeňském podzámčí má vzniknout volnočasový prostor nabízející trávení volného času. Součástí tohoto prostoru má být pobočka MKP, která bude mít 5000 svazků. Dlouhodobě chybějící pobočku v této části Prahy nahrazovala pojízdná knihovna.

BURDA, Michal. Knihovna dostane nový kabát. *Kroměřížský deník* [online]. 2021, (241), 3 [cit. 2021-12-01]. ISSN 1801-9773. Dostupné z: <http://kromerizsky.denik.cz/>.

Městská knihovna v Rožnově pod Radhoštěm se bude rekonstruovat. Je vypsan tendr na firmu. Knihovna by se měla na dobu rekonstrukce stěhovat do Společenského domu. Rekonstrukce bude hrazena z peněz města, Zlínského kraje i dotace Evropské unie. V rekonstruované knihovně vznikne nové komunitní centrum i kavárna aj.

Knihovna roku 2021. *Obec & finance* [online]. 2021, (5), 29 [cit. 2021-12-06].

Vyhlášení Knihovny roku 2021. Obecní knihovna ve Stanicích vyhrála cenu v kategorii základní knihovna. První část příspěvku je věnována její činnosti, financování, službám aj. V kategorii „informační počín“ získala hlavní cenu Knihovna Jiřího Mahena v Brně, a to za projekt *Knihovna Na Křižovatce*. Městskou knihovnou roku se stala Městská knihovna v Semilech za vybudování moderní, bezbariérové a nadčasové knihovny jako součásti multifunkčního centra. Cenu Městská knihovna roku uděluje SKIP ČR ve spolupráci se Svazem měst a obcí. Příspěvek informuje také o zvláštních oceněních.

OŠEK, Jan. Tipy deníku. *Litoměřický deník* [online]. 2021, (280), 54 [cit. 2021-12-06]. ISSN 1214-8520. Dostupné z: <http://www.litomericky.denik.cz/>.

Rozhovor s vedoucími poboček Městské knihovny v Praze D. Volencovou a J. Roulovou na téma e-knih, jejich půjčování, stahování, komplexně zdigitalizovaných děl, edičního plánu e-knih. Dále se příspěvek věnuje specifikům půjčování čteček seniorům, donáškové službě, kterou knihovna poskytuje svým čtenářům zdarma, kulturním akcím knihoven v Ústřední knihovně na Mariánském náměstí, ale i na pobočkách samotných.

Institucionální úložiště jsou digitální platformy pro odbornou komunikaci v 21. století a využívají se jako digitální archivy, kde jsou uloženy vědecké práce a zpřístupňována vědecká díla jako informační zdroje. Byla zřízena na univerzitách po celém světě. V Nigérii je jejich využívání v akademické obci nízké, přestože výrazně zjednodušují přístup členů akademické obce a široké veřejnosti k aktuálním informacím. Využívání repozitářů zvyšuje viditelnost autorů a následně jejich citovanost, zlepšují se marketingové strategie pro autory a instituce. Úložiště poskytují centrální platformu pro související výzkumná řešení. Umožňují výzkumným pracovníkům přístup k relevantním článkům a jejich archivace propojuje trendy a problémy v dané oblasti. Výzkumná studie provedená na akademických pracovištích v Nigérii potvrdila nízké využívání těchto repozitářů; do studie se zapojilo 857 odborníků. Větší propagaci těchto repozitářů se v Nigérii věnuje Konsorcium nigerijských univerzitních knihoven a Oddělení knihovny a informační vědy na Univerzitě Ahmadu Bella v Zarii. Tyto organizace pořádají workshopy pro výzkumné pracovníky, knihovníky, politiky, odborníky na informační a komunikační technologie a také šéfredaktory recenzovaných časopisů. Vyústily v podepsání iniciativy sedmi institucí Budapest Open Access Initiative v Nigérii. Vedle akademických pracovišť se zapojila do této iniciativy také Knihovna Univerzity Ahmadu Bella v Zarii a své časopisy nabídla v otevřeném přístupu. Nejviditelnějším výsledkem je založení otevřených institucionálních repozitářů ve vybraných nigerijských univerzitách, jejich počet neustále roste (v srpnu 2020 evidováno 30 úložišť).

(*Journal IFLA – Volume 47, Number 2, October 2021, s. 182–195*)

Aktuální epidemická situace výrazně mění vědeckou komunikaci nejen v Německu. Data a kódy z výzkumných aktivit souvisejících s koronakrizí se otevřeně sdílejí dříve nežli jakékoliv jiné informace. Vědci interdisciplinárně spolupracují a sdělují výsledky svých výzkumů společnosti a politikům za účelem eliminovat aktuální sociální problémy a většinová veřejnost tuto otevřenost velmi oceňuje. Podle Wissen-

schaftsbarometer Corona-Spezial od roku 2020 důvěra obyvatelstva ve vědu a výzkum v Německu výrazně vzrostla oproti prvním měsícům pandemie. V dubnu 2020 věřilo vědeckým informacím 73 % populace, po více než roce se vrátila deziluze. Informační centrum pro ekonomiku Gottfrieda Wilhelma von Leibniz (ZBW) chce dosáhnout větší informovanosti a transparentnosti v celém Německu. Stává se viditelným poskytovatelem služeb pro podporu otevřené vědy a nastavuje témata vědeckého diskursu. Informační kampaň, kterou ZBW spustilo, se nazývá *Komunikace orientovaná na prospěch*. Cílem je upoutat pozornost, generovat a navazovat kontakty se všemi aktéry otevřené vědy a nabízet specializované informační služby v souvislosti s koronakrizí.

(*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 73, Number 7, 2021, s. 380–381*)

Dezinformace související s nálezou covid-19 mají širokospektrální dosah v mnoha zemích světa včetně Slovenska. Dezinformace mohou mít nepříznivý vliv na psychické a fyzické zdraví jednotlivců, skupin i organizací. Množství informací ztěžuje lidem nalezení důvěryhodných zdrojů, rozlišení pravdy od fikce i realizaci vhodných kroků a postupů. Poptávka po užitečných informacích a obavy lidí z koronaviru mohou být zneužity i pro různé kybernetické zločiny. Portály, agentury i orgány, které se specializují na nepravdivé a neověřené informace, pravidelně informují veřejnost o konkrétních případech. Dosažení imunity lidí vůči nepravdivým informacím lze uskutečnit prostřednictvím vzdělávání a zdokonalování informační gramotnosti. Mnohé aktivity se přesunuly do digitálního prostředí. Online prostor se stal živnou půdou pro šíření neověřených a nepravdivých informací, které mohou mít v období pandemie mimořádně vážné dopady na zdraví. Rychlé až exponenciální šíření informací po celém světě může přerůst až do rozměrů, které lze definovat jako nadbytek informací – ověřených i neověřených, které ztěžují lidem nalezení důvěryhodných zdrojů a spolehlivých doporučení v situacích, které potřebují.

(*ITlib Informačné technológie a knižnice – Číslo 1/2, 2021, s. 51–55*)

Před 140 lety, **1. 2. 1882**, se narodila česká spisovatelka a komunistická novinářka **Marie Majerová** († 1967), autorka románů *Panensství*, *Náměstí republiky*, *Přehrada*, *Siréna* či *Havířská balada*.

Před 140 lety, **2. 2. 1882**, se narodil irský spisovatel **James Joyce** († 1941), vedle Prousta, Musila, Brocha, Kafky či Woolfově přední tvůrce moderní prózy 20. století, autor básní *Komorní hudba* a hry *Vyhnanci*, povídek *Dubliňané* a románů *Portrét umělce v jinošských letech*, *Odysseus* a *Finnegans Wake*.

Před 80 lety, **2. 2. 1942**, zemřel **Daniil Charms** (* 1905), ruský surrealistický spisovatel, básník a dramatik, pronásledovaný komunistickým režimem; česky vyšla např. kniha povídek *Čtyřnohá vrána a nové taškařice*.

Před 50 lety, **5. 2. 1972**, zemřela americká modernistická básnička **Marianne Mooreová** (* 1887); za *Sebrané dílo* z roku 1951 obdržela Pulitzerovu, Národní knižní a Bollingenovu cenu; na české knižní vydání této významné básničky stále čekáme.

Před 210 lety, **7. 2. 1812**, se narodil anglický spisovatel **Charles Dickens** († 1870), autor proslulých románů *Kronika Pickwickova klubu*, *Oliver Twist*, *David Copperfield*, *Ponurý dům*, *Malá Dorritka* nebo *Nadějně vyhlídky*, které byly mnohokrát zfilmovány.

Před 100 lety, **7. 2. 1922**, se narodil jeden z nejvýznamnějších českých básníků druhé poloviny 20. století **Jan Skácel** († 1989), autor sbírek *Co zbylo z anděla*, *Hodina mezi psem a vlkem*, *Smuténka*, *Metličky*, *Chyba broskví*, *Dávné prso*, *Odlévání do ztraceného vosku*, *Kdo pije potmě víno* a dalších.

Před 90 lety, **16. 2. 1932**, se narodil autor populárních knížek pro děti a mládež a dívčích románů **Stanislav Rudolf**; zfilmovány byly např. známé knihy *Metráček* a *Kopretiny pro zámečkovou paní*; psal i pro dospělé (např. taktéž zfilmovaná novela *Operace mé dcery*).

Před 30 lety, **16. 2. 1992**, zemřela anglická spisovatelka **Angela Carterová** (* 1940), autorka feministicky laděných magicko-realistických románů a povídek; česky např. *Krvavá komnata* a *jiné povídky*, *Noci v cirkuse*, *Vášně nové Evy*,

Moudré děti, *Magické hračkářství* nebo *Černá Venuše*.

Před 70 lety, **19. 2. 1952**, zemřel norský spisovatel **Knut Hamsun** (* 1859), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1920), autor románů *Hlad*, *Mystérie*, *Pan*, *Viktorie*, *Matka země*, *Poslední kapitola*, *Tuláci* a mnoha dalších; za druhé světové války podporoval pronacistický režim norského kolaboranta Quislinga, čímž se velmi zkompromitoval; do češtiny byl hojně překládán už od konce 19. století.

Před 110 lety, **20. 2. 1912**, se narodil francouzský spisovatel **Pierre Boulle** († 1994), autor slavných (a zfilmovaných) románů *Most přes řeku Kwai* a *Planeta opic*.

Před 120 lety, **21. 2. 1902**, zemřel český lékař, cestovatel, kartograf a etnograf **Emil Holub** (* 1847), autor knih *Sedm let v jižní Africe*, *Černý ráj*, *Velké dobrodružství* aj.

Před 80 lety, **23. 2. 1942**, dobrovolně ukončil v brazilském exilu svůj život **Stefan Zweig** (* 1881), rakouský prozaik, esejista, básník a překladatel, autor románů a novel *Netrpělivost srdce*, *Amok*, *Zmatení citů*, *Šachová novela*, *Opojení z proměny*, *Léčení duchem*, autobiografie *Svět včerejška* a mnoha životopisů, např. *Marie Stuartovna*, *Marie Antoinetta*, *Balzac* aj.

Před 180 lety, **25. 2. 1842**, se narodil německý spisovatel **Karl May** († 1912), autor populárních dobrodružných románů o indiánském náčelníku Vinnetouovi a zálesáku Old Shatterhandovi.

Před 220 lety, **26. 2. 1802**, se narodil francouzský prozaik, básník, dramatik, esejista a politik **Victor Hugo** († 1885), přední představitel romanismu, autor rozsáhlého díla; k nejznámějším patří romány *Chrám Matky Boží v Paříži*, *Bídníci*, *Devadesát tři* a *Dělníci moře*; jeho díla byla mnohokrát zfilmována nebo se stala námětem oper.

Před 120 lety, **27. 2. 1902**, se narodil americký spisovatel **John Steinbeck** († 1968), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1962), autor novel *O myších a lidech* a románů *Pláň Tortilla*, *Hrozny hněvu* (Pulitzerova cena 1940), *Byla kdysi válka*, *Na plechárně*, *Na východ od ráje* či *Zima úzkosti*.

Portréty archiv autora

↑ Čítárna, umístěná za oddělením pro dospělé

Městská knihovna Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou v novém s. 28–29
Nová budova knihovny, která vznikla v letech 2018–2019 přestavbou nevyužívaného kina, se stala Stavbou roku 2021 Královéhradeckého kraje →

← Volný výběr v oddělení pro dospělé

Pohled do skladu s policovými regály na pojízdných podvozcích →

↓ Multifunkční sál s kapacitou 80 míst

↑ Dětské oddělení

Foto: MěK K. Poláčka v Rychnově nad Kněžnou

Rok 2022

na téma

#udrzitelnostvknihovnách

Chcete vědět víc? Hledáte inspiraci?

Čtěte výzvu 2022: *Udržitelnost v knihovnách – přidejte se!*
koncepte.knihovna.cz

